

Isa xa xεεrae xa taruxui Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Luki naxan Inyila Isa seβε, a naxa Kitaabui firin nde seβε naxan xili «Isa xa xεεrae xa taruxui». Inyila Isa a masenma won be Isa fe naxan nabaxi a xa simaya kui. Yi Kitaabui firin nde fɔlɔxi boore Kitaabui danxi dennaxe, a fan a masenma won be Isa fɔxirabiree nun a xa xεεrae naxan naba alako Isa xa masenyi xa yensen dunija birin na.

Beenun Isa xa a xa xεεrae xεε e xa a xa masenyi kawandi dunija birin be, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi ragoro e ma alako e xa senbe soto a xa wali rabafe ma. E to na soto, e naxa kawandi ti fɔlɔ Darisalamu. Mixi gbegbe naxa la e xa masenyi ra, e findi Isa fɔxirabiree ra. Kaabanako gbegbe naxa raba alako mixi xa la Isa xa xεεrae xa masenyi ra.

Na kawandi nu senbe sotofe Darisalamu temui naxe, Isa yaxuie naxa danxaniyatɔee tɔɔɔ fɔlɔ. Na kui, Isa fɔxirabiree naxa yensen Darisalamu fari ma. E naxa siga kawandi ti ra Yudaya nun Samari bɔxi ma. Sora singe han sora fu nun firin nde, na wali nan masenxi won be. Piyeri tide gbo na taruxui kui.

Na xanbi Ala naxa xεεra gβete xili naxan findixi Pɔlu ra. Beenun Ala xa a xili, Pɔlu nu Isa fɔxirabiree naxankatama Isirayila xa diine xili ra. Kɔnɔ Isa naxa a yete masen Pɔlu be, a fa a xεε namanε gβete ma. Na kui, Isa xa xibaaru

bara dangi Isirayila naaninyi ra sigafe ra boxie ma si gbetee nu na dennaxe.

Polu naxa na wali raba yire wuyaxi, keli Darisalamu han Roma. Yuwifie naxa a naxankata ki fanyi, kono e mu no a ra. A nu kawandi tima Yuwifie xa salidee nan kui, a man nu a ti si gbetee xa salidee kui. A na raba ne alako dunija birin xa a kolon Isa bara naxan naba e be.

Na birin kui, to danxaniyatsee noma a kolonde Isa foxirabire singee dunija igirixi ki naxe. E xa wali xa findi misaali ra won be. Ala xa won mali xaxili sotofo ra yi Kitaabui saabui ra. Amina.

Isa xa xεεραε xa taruxui

Isa tefe koore ma

¹ Teyofilo, n bara a masen n ma Kitaabui singe kui Isa naxan birin falaxi nun a naxan nabaxi kabi a fole ² han a te loxoe koore ma. Beenun a xa te koore ma, a naxa yaamari fi a xa xεera sugandixie ma, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

³ A xa naxankate xanbi, a naxa mini e ma xi tongo naani bun ma, a a yete masenma e be kiraya wuyaxi a a jipe na a ra. A nu fa Ala xa mangeya niini fe fala e be. ⁴ A nu e ya ma temui naxe, a naxa a fala e be, «Wo naxa wo makuya Darisalamu ra. Wo xa lu be han Baba Ala a xa laayidi rakamalima temui naxe, alo n na masenxi wo be ki naxe. ⁵ Yaya wo xunxa ye nan xora, kono Ala Xaxili Seniyenxi nan fama gorode wo ma yi saxanyi.»

⁶ Awa, xεεrae to e malan, e naxa Isa maxorin, «Marigi, i Isirayila mangeya ragbilenma a ra yi temui ne?» ⁷ Isa naxa e yaabi, «Na waxati

kolonfe mu na wo tan xa ma. Na nate na Baba Ala keren peti nan yi ra. ⁸Κονο, wo senβε sotoma Ala Xaxili Seniyenxi na fa wo ma temui naxe. Wo findima n ma seedee nan na Darisalamu nun Yudaya birin, Samari, han dunija dande.»

⁹ A to γε na masenyi tide, Ala naxa a rate koore ma e ya xori, nuxui fa a noxun e ya tode ra. ¹⁰ E to nu a matoma a tefe koore ma, xeme firin naxa mini e ma, sose fiixe ragoroxi e ma. ¹¹ E naxa a masen Isa foxirabirεe be, «Wo tan Galilekae, munfe ra wo tixi be wo nu fa koore mato? Yi Isa naxan tongoxi wo tagi tefe koore ma, a man fama ne alo wo a toxi siga ra ki naxe.»

Yudasi joxxe

¹² Na xanbi e naxa gbilen Darisalamu, kelife geya ma naxan xili Oliwi geya. Kelife na geya ma han Darisalamu, yaamile keren na a ra. ¹³ E naxa so koore banxi kui, e nu darixi e malan na dennaxe. Naxee nu na na: Piyeri, Yaya, Yaki, Andire, Filipu, Tomasi, Barotolome, Matiyu, Yaki Alifa xa di, Simon naxan findi Seloti ra, nun Yudasi, Yaki xa di. ¹⁴ E birin nu Ala maxandima janige keren na, e nun ginεe, a nun Mariyama, Isa nga, a nun Isa xunyae.

¹⁵ Λοχο nde Piyeri naxa keli, a ti a ngaxakerenyie tagi. Mixi keme mixi moxonen jondon nu malanxi naa. A naxa a fala e be, ¹⁶ «N ngaxakerenyie, Ala Xaxili Seniyenxi naxan masenxi Kitaabui kui Dawuda saabui ra, Yudasi xa fe ra, naxan ti mixie ya ra Isa suxufe ma, na birin bara kamali. ¹⁷ A nu na muxu tan xεεραε nan ya ma. Muxu birin nan nu xεεραε wali rabama. ¹⁸ E naxa boxi sara yi xeme xa fe kobi rabaxi sare

ra. Yudasi naxa faxa menni, a bira, a furi bula, a furingεε naxa mini a ra. ¹⁹ Darisalamukae birin naxa yi fe kolon. E naxa na bɔxi xili fala Akeledama, na nan falaxi e xa xui «Wuli Bɔxi.»

²⁰ «A seβexi Yabura Dawuda kui, «A xa banxi xa balan, mixi yo naxa sabati naa.» A man seβexi, «Xεera gbete xa ti a jɔxɔε ra.» ²¹⁻²² Awa na kui, a lanma xεmε keren xa sugandi naxan nɔma muxu malide seedeya rabade Isa xa marakeli xa fe ra. A lanma won xa mixi sugandi naxan nu na won ya ma, won nun Marigi Isa to nu a ra, kelife Yaya Isa xunxa ye xɔɔra tεmui naxε, han Isa te koore ma tεmui naxε.»

²³ E naxa mixi firin masen: Yusufu naxan nu xili Barasaba, e man nu naxan xili falama Yusutu, a nun Matiyasi. ²⁴ Na xanbi e naxa Ala maxandi, «Marigi, i tan naxan birin bɔje ma fe kolon, a masen muxu bε i mixi naxan sugandixi yi firinyie tagi. ²⁵ Na xa findi Yudasi jɔxɔε ra xεεraya nun wali rabafe ra, barima Yudasi bara siga a sigade.» ²⁶ E naxa Matiyasi sugandi Ala xa mali ra. A naxa sa yi xεera fu nun kerenyie xun ma.

2

Ala Xaxili Seniyenxi gorofe danxaniyatɔεε ma

¹ Xε Xabe Sali to a li, Isa fɔxirabirεε birin nu malanxi yire keren. ² Xui nde naxa mini koore ma keren na alɔ foye xungbe xui. A naxa banxi kui birin nafe e nu dɔxɔxi dεnnaxε. ³ E naxa se ndee to naxee maniya nenyie ra, tε na e ma. Na see naxa itaxun, keren keren naxa dɔxɔ kankan xunyi ma. ⁴ Ala Xaxili Seniyenxi naxa

goro foxirabirεε birin ma, e naxa so xui gbεtεε falafe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

⁵ Yuwifι diinεlae kelife pamanε birin ma, e nu malanxi Darisalamu na saxanyi. ⁶ Nama to yi xui mε, e naxa fa e gi ra. E naxa kaaba barima kankan nu Isa foxirabirεε xui mεma e bari xui yati nan na. ⁷ E dε naxa ixara, e fa a fala, «Pe, yi mixie naxee woyenma yi ki, Galilekae xa mu e birin na? ⁸ Won fa won bari xui mεfe e ra di? ⁹ Paratokae, Medekae, Elamakaε, naxee sabatixi Mesopotamiya, Yudaya, Kapadose, Pontu, Asi, ¹⁰ Firigiya, Panfiliya, Misira, Libiya, Sireni boxi fε ma, a nun naxee keli Rōma, Yuwifie a nun mixi naxee soxi e xa diinε ya ma, Kiretikae a nun Arabue, ¹¹ won birin na e xui mεfe won bari xui yati nan na. E na Ala xa kaabanako fee falafe won ma xuie. Na rabaxi di?» ¹² E birin dε naxa ixara, e naxa ifu. E nu a fala e bore bε, «Munfe yi ki?» ¹³ Kōnō ndee naxa e mayele, e nu fa a fala, «E siisixi nε yi ki.»

Piyeri xa kawandi

¹⁴ Na xanbi Piyeri nun yi xεera fu nun kerenyie naxa keli. Piyeri naxa a masen jama bε a xui itexi ra, «Yuwifie, a nun wo tan naxan birin na Darisalamu, wo xa wo tuli mati n na. Wo xa a kolon, ¹⁵ yi mixie mu siisixi xε de alō wo a mapoxunxi ki naxε, barima gεεsεgε na a ra yi ki.»

¹⁶ «Annabi Yoweli yi masenyi nan ti.

¹⁷ «Ala naxε,
n fama n Xaxili taxunde mixi birin na lōxōε
dōnxōεε.

Wo xa di xεmεε nun wo xa di ginεε

wøyenma nε n tan Ala xili ra.
 Wo xa sεgetalae to tima nε fee ra,
 wo xa forie fan xiye sa.

¹⁸ Na waxati,
 n fama n Xaxili ragorode n ma konyi xεmεε
 nun n ma konyi ginεε ma.
 E wøyenma nε n tan Ala xili ra.

¹⁹ N kaabanakoeε rabama nε koore ma,
 n tɔnxumae masenma nε bɔxi fari,
 naxee findima wuli, tε, nun tuuri ra.

²⁰ Soge dimima nε,
 kike gbeelima nε alɔ wuli
 beenun Marigi xa lɔxɔε xa a li,
 na dariye lɔxɔε xungbe.

²¹ Mixi yo naxan Marigi xili maxandima,
 na kanyi kisima nε.»

²² «Isirayilakae, wo wo tuli mati yi masenyi ra.
 Isa Nasaretika Ala xa Mixi Sugandixi nan nu a ra.
 Ala naxa na masen kaabanakoeε, fe magaaxuxie,
 nun tɔnxumae ra, Isa naxan nabaxi wo tagi. Wo
 birin na fee kolon. ²³ Ala bara a ragiri kaafirie
 xa kafu wo ma, alako wo xa yi xεmε faxa, wo
 a banban wuri magalanbuxi ma, alɔ Ala nu a
 janigexi ki naxε. ²⁴ Kɔnɔ na xanbi, Ala bara a
 rakeli, a faxε luuti ba a ma, barima faxε mu nu
 nɔma kankande a ma.»

²⁵ «Dawuda nu Isa xa fe nan falafe yi masenyi
 ra.

«N Marigi toma tεmui birin n ya i.
 A to na n sεeti ma, n mu nɔma birade.

²⁶ Na nan a toxi n bɔpε na sεεwe kui,
 n dε fan a xa fe masenma jεlexinyi ra.

N fate fan malabuma ne bopesa kui,
²⁷ barima i mu n nii bepinma aligiyama,
 i mu i xa seniyentoe luma gaburi kui, a xa boroo.
²⁸ I bara a niya n xa kisi kira kolon.
 I seewe fima ne n ma i yire.»

²⁹ Piyeri man naxa a fala, «N ngaxakerenyie, wo a lu n xa won benba Dawuda xa fe fala wo be. A faxa ne, a naxa ragata, a xa gaburi man na won tagi be han to. ³⁰ Namijonme to nu a ra, a nu a kolon Ala bara laayidi tongo a be. Ala naxa a kali a Dawuda xa mamadi nde doxoma ne a xa mange kibanyi. ³¹ Na kui, Dawuda nu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi fama ne kelide faxe ma. Ala mu neemuma a ma aligiyama, a fate mu boroma gaburi kui. ³² Ala nan Isa rakelixi faxe ma. Won birin findixi seede ra na fe ma. ³³ A to rate Ala yirefanyi ma, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi soto Baba Ala ra, alo Ala laayidi tongoxi ki naxe. A man bara Ala Xaxili Seniyenxi ragoro won ma. Wo na nan tofe, wo na nan mefe yi ki.»

³⁴ «Dawuda mu texi koore ma, konoo a tan nan a fala,
 «Marigi naxa a fala n Marigi be,
 Dooxo n yirefanyi ma,
³⁵ han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.»

³⁶ «Na kui, Isirayilaka birin xa la a ra, Ala bara Isa findi Marigi ra, nun a xa Mixi Sugandixi ra. Konoo wo bara a banban wuri magalanbuxi ma.»

³⁷ Yi masenyi naxa pama bopse toooo ki fanyi ra. E naxa a fala Piyeri nun xεera booree be, «N ngaxakerenyie, a lanma muxu xa munse raba fa?» ³⁸ Piyeri naxa a fala e be, «Wo xa tuubi, wo

birin xa wo xunxa ye xɔɔra Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, alako wo xa yunubie xa xafari, wo man xa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ. ³⁹ Ala bara yi laayidi tongo wo bε, wo xa die bε, nun mixi birin bε a naxee xilima, hali naxee na yire makuye.» ⁴⁰ Piyeri man naxa e rasi, a naxa e ralimaniya masenyi wuyaxi ra. A naxa e maxandi, «Wo wo mεeni yi waxati mixi tinxintaree ma.»

⁴¹ Naxee tin a xa masenyi ra, e naxa e xunxa ye xɔɔra. Na lɔxɔε mixi wulu saxan jɔndɔn naxa sa Isa fɔxirabirεε xun ma. ⁴² E nu e tun nabεxima xεεραε xa xaranyi ma. E naxa lu ngaxakerenya kui. E man naxa e tun nabεxi taami itaxunfe nun Ala maxandife ma. ⁴³ Gaaxui naxa e birin suxu. Xεεραε naxa kaabanako nun tɔnxuma gbege raba. ⁴⁴ Danxaniyatɔεε birin nu malanxi yire keren. Xa mixi keren se sɔtɔ, na bara findi e birin gbe ra. ⁴⁵ E e xa see matima, e nu e harige itaxun e bore ma, kankan nu a hayi fan na kui. ⁴⁶ Lɔxɔ yo lɔxɔ e nu e malanma hɔrɔmɔbanxi kui, e nu donse don e xɔnyi sεεwe nun bɔjesa kui. ⁴⁷ E nu Ala matɔxɔma. E naxa rafa birin ma. Lɔxɔ yo lɔxɔ Marigi nu nde sama danxaniyatɔε jama konti xun ma.

3

Namate rayalanfe

¹ Lɔxɔ nde Piyeri nun Yaya nu tefe hɔrɔmɔbanxi kui, sali tɛmɔi gεεsεgε. ² Hɔrɔmɔbanxi naade ra naxan xili «Naade Tofanyi», xεmε nde nu na naxan nu namataxi kabi a bari lɔxɔε. E nu a dɔxɔma na lɔxɔε birin alako a xa nu kɔbiri makula mixie ma naxee soma hɔrɔmɔbanxi kui. ³ A to Piyeri nun Yaya

to so ra hōrōmōbanxi kui, a naxa kōbiri makula e ma.

⁴ Piyeri nun Yaya naxa e ya ti a ra. Piyeri naxa a fala a βε, «Muxu mato.» ⁵ Xεμε naxa e mato, a ροχο naxa lu a ma e na kōbiri nan fife a ma.

⁶ Piyeri fa a fala a βε, «Gbeti mu na n yi, xεema mu na n yi, kōno naxan na n yi ra, n a fima i ma. N bara i yaamari Isa Nasaretika xili ra, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, keli, i i ηερε!»

⁷ A naxa a suxu a yirefanyi βελεξε ma, a a rakeli. A sanyie nun a sankōnyie naxa senβε σοτο keren na. ⁸ Na ikōrexi ra, a naxa keli, a naxa so a ηερεφε. A naxa so Piyeri nun Yaya φοχο ra hōrōmōbanxi kui. A ηερεμα, a tuganma, a Ala tantuma.

⁹ Birin naxa a to, a a ηερεμα, a Ala matοχομα. ¹⁰ E naxa a kolon a tan nan nu dοχομα hōrōmōbanxi «Naade Tofanyi» δε ra kule matide. Birin naxa kaaba, e tereanna yi fe ra naxan bara raba a βε. ¹¹ A fan naxa bira Piyeri nun Yaya φοχο ra. Nama birin naxa kaaba, e naxa e gi sigafe ra e yire Sulemani xa buntunyi ra.

¹² Piyeri to na to, a naxa ηama maxōrin, «Wo tan Isirayilakae, munfe ra wo kaabama yi fe ma? Munfe ra wo wo yae banbanxi muxu ra alo muxu yi xεme rapηεrexi muxu yete senβε nan na, xa na mu a ra muxu xa tinxinyi ra?» ¹³ Annabi Iburahima, Annabi Isiyaga, nun Annabi Yaxuba Marigi Ala, won benbae Marigi Ala, a bara a xa dariye fi a xa konyi Isa ma, wo naxan yanfa, wo fa μεε a ra Pilati ya i, naxan nu wama a rabepinfe. ¹⁴ Wo bara Ala xa seniyentōe nun a xa tinxintōe yanfa. Wo man fa maxandi ti Pilati xa

faxeti nde rabeḡin wo be. ¹⁵ Wo bara Marakisima faxes, Ala naxa a rakeli faxes ma. Muxu na na fe seede ra. ¹⁶ Yi xeme naxan yi ki, wo naxan kolon, wo naxan toxi, a bara senbe soto danxaniya kui Isa xili saabui ra. A xa danxaniya Isa ma, na nan a yalanxi wo birin ya xori.»

¹⁷ «Yakosi, n ngaxakerenyie, n a kolon wo naxan nabaxi Isa ra, wo bara a raba a kolontareya ma, wo nun wo xa mangee. ¹⁸ Kono Ala nan yi birin nagirixi, alako a xa woyenyi xa rakamali, a nu bara naxan masen waxati dangixi a xa namijonme de ra, a falafe a a xa Mixi Sugandixi fama ne toorode. ¹⁹ Awa, wo tuubi, wo gbilen Ala ma, alako wo xa yunubie xa xafari, ²⁰ alako Marigi xa fa boḡesa waxati ra, a man xa Isa xee, a bara naxan sugandi wo be. ²¹ Kono Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa lu koore ma sinden, han beenun fe birin xa yailan, alo Ala a masen ki naxe a xa namijonme seniyenxie kere ra kafi a xonnakuye ra.»

²² «Annabi Munsa naxa a fala, «Wo Marigi Ala namijonme nde xema ne wo ma alo n tan. Won ngaxakerenyi nan lanxi a ma. A naxan birin falama wo be, wo xa a suxu. ²³ Naxan yo mu na namijonme xui suxu, na kanyi bama ne Ala xa nama ya ma, a faxes.»»

²⁴ «Namijonme naxee birin bara woyen kabi Annabi Samuweli xa temui, e birin bara yi loxose xa fe fala. ²⁵ Saate die nun namijonme die nan na wo ra. Ala bara saate tongo won babae be. A a fala ne Iburahima be, «Duniḡa birin fama heeri sotode i bonsoe nan saabui ra.» ²⁶ Ala to bara a xa konyi rakeli faxes ma, a a xee wo tan nan singe

ma, a xa duba wo be, a xa kankan nagbilen fe kobie foxo ra.»

4

Piyeri nun Yaya makiitife

¹ Yaya nun Piyeri to nu woyenma mixie be, serexedubee, horomobanxi soori yarerati, nun Sadusenie naxa fa. ² E boje naxa te barima Piyeri nun Yaya nu pama xaranfe, a falafe mixi faxaxie fama ne rakelide alo Isa rakelixi ki naxe. ³ E naxa e suxu, e e sa geeli han na kuye iba, barima koe nu bara so. ⁴ Kono mixi wuyaxi naxee na woyenyi me, e naxa a suxu. Danxaniyatoe xun naxa masa, han xeme konti naxa wulu suuli pondon li.

⁵ Na kuye iba, Yuwif yareratie, forie, nun seriyε karamoxoe naxa e malan Darisalamu, ⁶ a nun Anani serexedube kuntigi, nun Kayafa, Yaya, Alesandire, a nun naxee birin na serexedube kuntigi bonsoe. ⁷ E naxa Piyeri nun Yaya ti e tagi, e naxa e maxorin, «Wo noxi yi rayalande di? Wo a rayalanxi saabui mundun na?»

⁸ Piyeri naxa a masen e be muxu a rayalanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra, ⁹ «Isirayila forie nun kuntigie, wo bara muxu maxorin yi namate xa fe fanyi sotoe ma, a yalanxi ki naxe. ¹⁰ Wo tan nun Isirayilakae birin xa a kolon yi xeme yalanxi Isa Nasaretika, Ala xa Mixi Sugandixi, xili saabui nan na. Wo Isa naxan banban wuri magalanbuxi ma, Ala naxan nakeli faxe ma, a tan nan xili yi namate rayalanxi. ¹¹ Isa maniyaxi geme nan na naxan tide gbo dangi geme birin na, kono wo tan banxitie bara mee na

gεmε ra.» ¹² Kisi mu sotoma ndende ra fo a tan, barima xili gbete yo mu na dunija, won kisima naxan saabui ra.»

¹³ E naxa kaaba Piyeri nun Yaya xa limaniya ma, barima xarantaree nan nu e ra. E naxa a kolon e nu bara bira Isa foxo ra a nu na dunija ma temui naxe. ¹⁴ Kono xeme to nu tixi e seeti ma, a yalanxi, e mu no sese falade. ¹⁵ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme yaamari e xa mini Yuwifi kiitisae ya ma. E nu fa woyen e bore tagi. ¹⁶ E naxa e bore maxorin, «Won xa munse raba yi mixie ra? Darisalamukae birin bara a kolon e kaabanako xungbe nan nabaxi. Won fan mu noma na matandide. ¹⁷ Kono alako yi fe naxa yensen ye mixie ra, won xa e raton a xoroxoe ra, e naxa woyen Isa xili ra sonon.»

¹⁸ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xeme xili. E naxa woyen e be a xoroxoe ra, a e naxa masenyi yo ti, e naxa mixi yo xaran Isa xili ra sonon. ¹⁹ Piyeri nun Yaya naxa e yaabi, «Wo a mato, a lanma muxu xa bira wo tan nan foxo ra ba, ka Ala? ²⁰ Muxu mu noma dundude fe ma muxu bara naxan to, muxu bara naxan me.» ²¹ E man naxa xaape e ma, kono jama birin to nu Ala matoxoma fe ma naxan bara raba, e mu no lande a ma a lanma e xa e paxankata ki naxe. E naxa e rabepin. ²² Yi xeme naxan nayalanxi, a xa simaya nu bara dangi je tongo naani ra.

Togondiyatse Ala maxandife

²³ E to e bepin, Piyeri nun Yaya naxa siga e booree yire. E naxa fe birin yaba e be serexedube kuntigie nun forie naxan fala e be. ²⁴ E to na me, e birin naxa e xui ite Ala ma panige keren fari. E

naxa a maxandi, «Marigi, i tan naxan koore daa, a nun bɔxi, a nun baa, a nun se naxan birin na dunija, ²⁵ i tan nan a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, i xa konyi Dawuda de ra, muxu baba,

«Munfe ra sie bɔpe texi fufafu?

Munfe ra pamae matandi tife?

²⁶ Dunija mangεε bara keli,

xunmatie bara ti Marigi

nun a xa Mixi Sugandixi kanke.»

²⁷ «Nɔndi na a ra, Herode, Ponsi Pilati, xɔpe, a nun Isirayila bɔnsɔεε bara ti i xa konyi seniyenxi Isa kanke, i naxan sugandixi, ²⁸ alako e xa fe birin naba i singe nu bara nate tongo a nu lan naxan xa raba. ²⁹ Yakɔsi, Marigi, i xa a mato e xaapexi ki naxe. Senbe fi i xa konyie ma, alako e xa nɔ i xa wɔyenyi masende limaniya ra. ³⁰ I belexe itala, alako mixi xa rayalan, kaabanakoe nun tonxumae xa raba i xa konyi seniyenxi Isa xili ra.»

³¹ E to γε Ala maxandide, e nu malanxi dennaxe, na naxa seren. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e birin ma. E naxa so Ala xa wɔyenyi masenfe limaniya ra.

Togondiyatɔεε xa lanyi

³² Danxaniyatɔεε pama birin bɔpe ma fe naxa lu keren. Mixi yo mu a falama a keren gbe nan na se nde ra, kɔnɔ se birin naxa findi birin gbe ra. ³³ Xεεραε naxa Marigi Isa xa marakeli masen mixie be senbe ra. Ala naxa hinne e ra a fanyi ra.

³⁴ Setare yo mu nu na e ya ma, barima xεε nun

banxie nu na naxee birin yi ra, e nu e matima ne, ³⁵ e nu a sare dentεge xεεραε be. Nee nu fa a itaxun kankan hayi bere ma.

³⁶ Mixi nde nu na naxan xili Yusufu, Lewi di naxan barixi Sipiri. Xεεραε nu a xili falama ne Baranabasi, na nan falaxi «mixi ralimaniya».

³⁷ A naxa xe mati naxan nu na a yi, a naxa fa a kobiri ra, a a dentεge xεεραε be.

5

Ananiyasi nun Safira

¹ Xeme nde naxan xili Ananiyasi, a nun a xa gine Safira, nee fan naxa e xa xe mati.

² Ananiyasi nun a xa gine naxa lan a ma e xa xe sare nde ragata e yete be. Ananiyasi naxa kobiri donxoe xanin, a a dentεge xεεραε be.

³ Piyeri naxa a fala a be, «Ananiyasi, munfe ra Sentane i madaxuxi han i bara wule fala Ala Xaxili Seniyenxi be yi xe sare nde noxunfe ra?

⁴ Beenun i xa yi xe mati, i gbe xa mu nu na xe ra? I kobiri naxan sotoxi, i gbe xa mu nu na fan na? Munfe ra i yi fe mooli rabaxi? I mu wule falaxi mixie xa be, i wule falaxi Ala nan be.»

⁵ Ananiyasi to na woyenyi me, a naxa bira keren na, a faxa. Naxee birin na fe me, e naxa gaaxu. ⁶ Segetalae to keli, e naxa a kasange, e a xanin, e sa a ragata.

⁷ Waxati saxan to dangi, a xa gine naxa so, a mu nu a kolon fe naxan nabaxi. ⁸ Piyeri naxa a fala a be, «A fala n be, xa wo xe matixi yi xasabi nan na, wo naxan dentεgexi yi ki?» A naxa a yaabi, «Iyo, muxu a matixi yi kobiri nan na.»

⁹ Awa, Piyeri naxa a fala a bɛ, «Munfe ra wo lanxi a ma wo xa Ala Xaxili madaxu? Naxee i xa mɔri ragataxi, e tan nan tixi naade ra yi ki, e i fan xaninma ya.»

¹⁰ A naxa bira xɛɛra bun ma keren na, a faxa. Sɛgɛtalae to so, e naxa a li a fan bara faxa. E naxa a xanin, e sa a fan nagata a xa mɔri fɛ ma.

¹¹ Gaaxui xungbe naxa danxaniyatɔɛ pama birin suxu, a nun naxee birin yi fe mɛ.

Tɔnxumae nun kaabanakoe

¹² Kaabanako wuyaxi nun tɔnxumae nu rabama pama tagi xɛɛrae saabui ra. Tɔgondiyatɔɛ birin nu e malanma Sulemani xa buntunyi ra. ¹³ Mixi gbɛtɛ yo mu nu suusama sunbude e ra, kɔnɔ mixie nu e binyama a fanyi ra.

¹⁴ Naxee nu danxaniyaxi Marigi ma, xɛmɛɛ nun ginɛɛ, e kɔnti xun nu masama tɛmui birin.

¹⁵ Na fee ma, mixie nu fama nɛ furemae ra sade nun dagie ma kira xɔn, alako Piyeri nɛ dangima tɛmui naxɛ, a niini xa ti e ma. ¹⁶ Nama nu kelima Darisalamu rabilinyi, e nu fa furemae ra nun jinne fure kanyie. E birin naxa yalan.

Xɛɛrae makankanfe

¹⁷ Na tɛmui sɛrɛxɛdubɛ kuntigi, a nun naxee nu na a fɔxɔ ra, naxee findixi Sadusenie ra, e naxa nate tongo tɔnɛ ma. ¹⁸ E naxa xɛɛrae suxu, e e woli geeli.

¹⁹ Kɔnɔ Marigi xa malekɛ naxa fa kɔɛ ra, a naxa geeli naade rabi, a fa e ramini. A naxa a fala e bɛ, ²⁰ «Wo siga, wo sa ti hɔrɔmɔbanxi kui, wo Ala xa kira nɛɛnɛ xa fe birin tagi raba pama bɛ.» ²¹ E to na mɛ, e naxa so hɔrɔmɔbanxi kui subaxɛ ma, e kawandi ti folo.

Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nun naxee nu na a ɸɔɔ ra, e to fa, e naxa Yuwifi kiitisaɛ nun Isirayila fori birin malan. E naxa mixie rasiga xɛɛrae tongode geeli kui. ²² Sɔrie to siga, e mu e li geeli kui. E naxa gbilen, e sa dɛntɛgɛ sa. ²³ E naxɛ, «Muxu bara geeli li a balanxi a fanyi ra, geeli kantamae tixi naadɛ ra, kɔnɔ muxu to a rabi, muxu mu mixi yo lixi a kui.»

²⁴ Hɔrɔmɔbanxi sɔorie xa mange nun sɛrɛxɛdubɛ kuntigie to na fe mɛ, e dɛ naxa ixara. E nu fa e bore maxɔrin, «Munfe yi ra?» ²⁵ Mixi nde naxa fa a fala e bɛ, «Wo fa a mato, wo xɛmɛ naxee sa geeli, e na hɔrɔmɔbanxi kui e mixie xaranfe.» ²⁶ Awa, sɔori xunmati nun a xa sɔorie naxa siga, e sa fa xɛɛrae ra. Kɔnɔ e mu e sɛnbɛ ramini e ma, barima e nu gaaxuxi jama fa e magɔnɔfe gɛmɛ ra.

²⁷ E to bara e xanin Yuwifi kiitisaɛ yire, sɛrɛxɛdubɛ kuntigi naxa e maxɔrin, ²⁸ «Muxu bara wo ratɔn a xɔrɔxɔɛ ra, wo naxa xaranyi raba yi xɛmɛ xili ra, kɔnɔ wo bara wo xa xaranyi ralantan Darisalamu birin na. Wo wama a xa faxɛ safe muxu tan nan xun!» ²⁹ Piyeri nun xɛɛrae naxa e yaabi, «A lanma muxu xa Ala xui nan nabatu dangife mixie xui ra. ³⁰ Won babae Marigi Ala bara Isa rakeli, wo naxan faxa, wo naxan banban wuri ma. ³¹ Ala bara a rate a yirefanyi ma a xa findi Mange nun Marakisima ra, alako Isirayila xa nɔ tuubide, e xa yunubi xa xafari. ³² Muxu nun Ala Xaxili Seniyenxi na yi fe seedee ra. Ala Xaxili Seniyenxi fima mixi nan ma, naxan na a xui rabatu.»

³³ E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han e naxa

wa xεεραε faxafe. ³⁴ Kονο Fariseni nde naxan xili Gamaliyeli, sεριγε karamoxo kuntigi naxan nu rafan pama birin ma, na naxa keli Yuwifi kiitisaе tagi. A naxa yaamari fi e xa xεεραε ramini sinden. ³⁵ Awa, a naxa a fala kiitisaе be, «Isirayilakae, wo mεeni fe ma wo naxan nabama yi mixie ra. ³⁶ Waxati dangixi xeme nde naxan xili Tudasi naxa a yete igbo. Mixi keme naani nan nu biraxi a foxo ra, konο a to faxa e birin naxa yensen ye. A xa fe mu findi fefe ra.»

³⁷ «Na to dangi, Yudasi Galileka naxa mini xili sebe temui. A naxa mixi wuyaxi bendun a ma, konο a fan naxa faxa, a foxirabiree birin naxa yensen ye. ³⁸ Yakosi n a falama wo be, wo naxa fefe raba yi mixie ra. Wo gbilen e foxo ra. Xa yi fe birin fatanxi mixie nan na, a mu sooneyama. ³⁹ Kονο, xa a fatanxi Ala nan na, wo mu noma a xun nakanade. Wo wo jere ki mato a fanyi ra, wo nun Ala naxa fa gere.»

⁴⁰ E to lan fe keren ma, e naxa xεεραε xili, e e bonbo. E naxa e raton woyenfe ra Isa xili ra, e fa e rabejin.

⁴¹ Xεεραε to mini Yuwifi kiitisaе tagi, e naxa jalexin barima Ala e tan nan sugandixi, e xa tooo Isa xili xa fe ra. ⁴² Loxo yo loxo, e nu kawandi tima horomobanxi kui, e man mixie xaranma e xonyi. E nu Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi masenma ne temui birin.

6

Xεερα malima solofere

¹ Na temui, Isa foxirabiree konti xun to nu masama, Yuwifie naxee Gireki xui falama, e naxa

e mawa Yuwifie xɔn naxee Eburu xui falama, barima lɔxɔ yo lɔxɔ donse itaxunma temui naxe, e nu nεεmuma nε kaape ginεe ma naxee Gireki xui falama. ² Xεera fu nun firinyi naxa Isa foxirabirεe malan, e naxa a fala e bε, «A mu lan muxu xa Ala xa masenyi kawandife rabolo donse itaxun fe ra. ³ Na nan a ra, n ngaxakerenyie, wo xεmε solofere sugandi wo ya ma, mixi binyee, xaxilimaya nun Ala Xaxili Seniyenxi na naxee bε. Muxu xa yi donse itaxunfe so e yi ra, ⁴ alako muxu tan xa nu lu Ala maxandi ra nun Ala xui kawandi ra.»

⁵ Na masenyi naxa rafa birin ma. E naxa Etiyen sugandi, xεmε naxan xa danxaniya nu gbo, Ala Xaxili Seniyenxi man nu goroxi naxan ma. E man naxa Filipu, Pirokoru, Nikanoro, Timon, nun Paramenasi sugandi, a nun Nikolasi Antiyokika naxan soxi Yuwifie xa diine ya ma. ⁶ E naxa e dentεge xεεραε bε. Xεεραε naxa e belexe sa e xunyie ma, e naxa Ala maxandi e bε.

⁷ Ala xa masenyi naxa yensen ye. Isa foxirabirεe xun nu masama a gbegbe ra Darisalamu. Serεxedube wuyaxi fan nu danxaniyafe.

Etiyen suxufe

⁸ Ala naxa a xa hinne nun senbe fi Etiyen ma. A nu tɔnxumae nun kaabanako xungbee rabama nama tagi. ⁹ Sirenikae nun Alesandireka naxee nu salima salide kui, naxan xili «xɔreya mixi xa salide», a nun Yuwifie naxee kelixi Silisi nun Asi, e naxa sonxɔ Etiyen ma. ¹⁰ Kɔnɔ e mu nɔ Etiyen

xa woyenyi ra, barima Ala Xaxili Seniyenxi nan nu xaxilimaya fima a ma.

¹¹ Awa, e naxa xεmε ndee sare fi, e xa a fala, «Muxu bara a xui mε a woyenyi falama naxan mu daxa Annabi Munsa nun Ala mabiri.» ¹² E naxa jama, forie, nun seriye karamoxoe kui iso. E naxa bagan a ma, e a suxu, e a xanin Yuwifi kiitisae yire. ¹³ E naxa tōjnegelae ramini, naxee a fala, «Yi xεmε mu bama woyenyi jaaxie falafe hōrōmōbanxi nun Ala xa seriye xa fe ra. ¹⁴ Muxu bara a xui mε, a a falama Isa Nasaretika fama yi hōrōmōbanxi kanade, a man naamunyie masarama Annabi Munsa naxee fixi won ma.» ¹⁵ Yuwifi kiitisae birin naxa e ya banban Etiyen na, a yatagi naxa lu e be alo maleke.

7

Etiyen xa masenyi

¹ Serexedube kuntigi naxa Etiyen maxorin, «Naxan falaxi i xun ma, nōndi na a ra?» ² Etiyen naxa e yaabi, «N ngaxakerenyie nun n babae, wo wo tuli mati n na. Ala dariye kanyi mini ne won baba Iburahima ma a nu na Mesopotamiya bōxi ma temui naxe, beenun a xa sabati Xarani. ³ Ala naxa a fala a be, «Keli i xa bōxi nun i xabile xun, siga bōxi ma n dennaxe masenma i be.» ⁴ Awa, a naxa mini Kalidi bōxi ra, a sa sabati Xarani. Menni, a baba faxa xanbi, Ala naxa a radangi yi bōxi ma wo sabatixi dennaxe yi ki to. ⁵ A mu lingira yo fi a ma yi bōxi kui hali santide. Kōnō a naxa laayidi tongo a be, a fama yi bōxi fide a tan nun a bōnsōe nan ma, hali a faxa xanbi. Na waxati di yo mu nu na a be sinden.»

⁶ «Ala naxa a fala a be, ‹I bɔnsɔε sabatima bɔxi gbete nan ma. Menni e findima ne konyie ra. E e naxankata ne keme naani bun.› ⁷ Ala man naxa a fala, ‹N fama na si makiitide naxan e rasoma konyiya kui. Na dangi xanbi, e kelima ne naa, e fa n batu be.›»

⁸ «Awa, Ala naxa sunna saate fi Iburahima ma. Iburahima to Isiyaga bari, a naxa a sunna a xi solomasaxan nde ma. Isiyaga to Yaxuba bari, a naxa a fan sunna. Yaxuba fan naxa won benba fu nun firinyie sunna.»

⁹ «Won benbae naxa Yusufu tɔɔne, e naxa a mati, a naxa findi konyi ra Misira bɔxi ma. ¹⁰ Kɔɔ Ala naxa lu a fɔɔ ra. A naxa a ramini a xa kɔntɔfili birin kui. A naxa hinne nun xaxilimaya fi a ma, alako a xa rafa Misira mange ma, naxan a findi Misira gomina nun a xa banxi birin xunmati ra.»

¹¹ «Kaame xungbe naxa so Misira bɔxi ma a nun Kanaan bɔxi. Won babae mu nu baloe sɔtoma, tɔɔre naxa gbo. ¹² Yaxuba naxa a me a mengi na Misira bɔxi ma. A naxa won babae xee naa a singe. ¹³ E xa sigε firin nde, Yusufu naxa a yete masen a fafaxakerenyie be, Misira mange fan naxa Yusufu xabile rakolon. ¹⁴ Awa, Yusufu naxa e xee a baba Yaxuba tongode nun a xa denbaya birin. E kɔnti nu sigaxi han mixi tongo solofere a nun suuli. ¹⁵ Yaxuba naxa goro Misira, a faxa dennaxe a nun won babae. ¹⁶ E furee naxa ragbilen Sikemi, e e ragata gaburi nan kui, Iburahima naxan sara kɔbiri ra Xamori xa die ma.»

¹⁷ «Ala xa laayidi rakamali waxati to makɔre, laayidi naxan tongoxi Iburahima be, won ma

nama xun naxa masa Misira boxi ma. ¹⁸ Kono na xanbi mange gbete naxa ti naxan mu nu Yusufu xa fe kolon. ¹⁹ Na mange naxa won ma nama yanfa. A naxa won benbae naxankata, han a naxa e yaamari e xa e xa diyoree wole, alako e xa faxa. ²⁰ Na temui Annabi Munsa naxa bari, Ala hinne naxan na. Kike saxan a rabalofe a baba xa banxi kui. ²¹ Na xanbi a naxa a belexe ba a ma. Misira mange xa di gine fa a tongo, a naxa a ramo alo a xa di. ²² Annabi Munsa naxa kolon soto Misira xa fe birin ma. A woyen ki nun a jere ki naxa senbe soto.»

²³ «A to je tongo naani soto, a naxa wa a ngaxakerenyie kolonfe. A naxa siga a boore Isirayilakae yire matode. ²⁴ A to Misiraka to a fe paaxi niyafe Isirayilaka nde ra, Annabi Munsa naxa a ngaxakerenyi xa gere so, a naxa Misiraka faxa. ²⁵ A naxa a mapoxun a a ngaxakerenyie a kolonma ne Ala xoreya fima e ma a saabui nan na, kono e mu kolon soto na ma. ²⁶ Na kuye iba, Annabi Munsa naxa Isirayilaka firin to, e na gerefe. A naxa kata e xa lan e bore ma, a naxa a fala e be, «Ngaxakerenmae nan na wo ra. Munfe ra wo fe paaxi niyama wo bore ra?» ²⁷ Kono naxan nu fe paaxi rabafe a ngaxakerenyi ra, a naxa Annabi Munsa radin ye, a a fala a be, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma? ²⁸ I waxi n faxafe ne alo i Misiraka faxaxi ki naxe xoro?» ²⁹ Annabi Munsa to na woyenyi me, a naxa a gi. A naxa sabati Madiyan boxi ma, a naxa di firin bari menni.»

³⁰ «Ne tongo naani dangi xanbi, maleke naxa mini a ma te xora naxan nu sansi bili ganfe

gbengberenyi ma, Sinayi geya fari. ³¹ Annabi Munsa to na fe to, a naxa kaaba. A to a maso a ra, a xa a igβε, a naxa Marigi xui με. ³² «I babae Marigi Ala nan n na, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba Marigi Ala.» Annabi Munsa naxa seren, a naxa gaaxu a igβεfe ma. ³³ Marigi naxa a fala a βε, «Sankiri ba i sanyi, barima i tixi dennaxe, βoxi seniyenxi na a ra. ³⁴ N bara n ma pama xa tōρε to Misira, n bara e kutun xui με. N bara goro n xa xōreya fi e ma. Yakōsi, n xa i xεε Misira.» ³⁵ Ala Annabi Munsa xεε νε, e a fala naxan βε, «Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma.» Maleke naxan minixi a ma te xōra a naxa a masen a βε a xa findi mange nun marakisima ra.»

³⁶ «Annabi Munsa nan Isirayilakae ramini Misira βoxi ra. Ne tongo naani bun ma, a naxa tōnxumae nun kaabanakoe raba Misira, Xulun-yumi Baa, nun gbengberenyi ma. ³⁷ Annabi Munsa tan naxa a fala Isirayila βε, «Ala namipōnμε raminima wo ngaxakerenyie nan ya ma naxan luma alō n tan.» ³⁸ Won benbae pama e to nu malanxi gbengberenyi ma, maleke naxa wōyen Annabi Munsa βε Sinayi geya fari. A seriye naxan mexi, a naxa na radangi won ma.»

³⁹ «Kōnō won benbae mu tin a xa yaamari suxude. E naxa a matandi, e e βōπε ti Misira ra. ⁴⁰ E naxa a fala Haruna βε, «Alae yailan won βε, naxee pεrema won ya ra, barima yi Munsa naxan won naminixi Misira, won mu a kolon se naxan a sōtōxi.» ⁴¹ E naxa kuye yailan ninge misaali ra, e fa serexe ba a βε. E naxa pεlexin na ra, e naxan yailanxi e βεlexe ra.»

⁴² «Awa, Ala naxa a kobe so e ra, a naxa

e rabolo, e xa tunbuie batu, alɔ a sɛbɛxi namijɔnmɛ xa Kitaabui kui ki naxɛ.

ɿsirayila bɔnsɔɛ,

wo sɛrɛxɛɛ ba n tan nan bɛ

ɲɛ tongo naani bun ma gbengberenyi ma?

⁴³ Wo bara Mɔlɔkɔ kuye batu,

wo bara Remefan tunbui kuye batu,

wo kuye naxɛɛ yailanxi wo bɛlɛxɛ ra.

Na nan a toxi n fan wo xaninma Babilɔn xanbi ra.»

⁴⁴ «Ala xa hɔrɔmɔlingira, a xa seedɛɲɔxɔya sɛbɛli na dɛnnaxɛ, na nu na won benbae tagi gbengberenyi ma. Ala nu bara a misaali masen Annabi Munsa bɛ, a naxa a yaamari a xa a yailan na ki. ⁴⁵ Won benbae to hɔrɔmɔlingira sɔtɔ, e naxa a xanin bɔxi ma Ala si gbɛtɛɛ keri dɛnnaxɛ, Yosuwe xa yaamari bun ma. A naxa lu naa han Dawuda xa waxati.»

⁴⁶ «Dawuda naxan nafanxi Ala ma, na naxa a maxɔrin a xa lingira ti a tan Yaxuba Marigi Ala bɛ. ⁴⁷ Kɔnɔ Sulemani nan fa na lingira ti Ala bɛ. ⁴⁸ Kɔnɔ Ala Xili Xungbe Kanyi mu sabatima adama xa banxi tixi kui. Namijɔnmɛ na nan masenxi,

⁴⁹ ɿWo Marigi naxɛ,

koore, n ma kibanyi,

bɔxi, n santide.

Wo banxi mundun tima n bɛ?

Wo yire mundun findima n ma malabude ra?

⁵⁰ N tan xa mu na birin yailanxi?»

⁵¹ «Wo xaxili nun wo tuli xɔrɔxɔ, wo sondonyi mu fan. Wo Ala Xaxili Seniyenxi matandima tɛmui birin alɔ wo benbae a raba ki naxɛ. ⁵² Wo benbae namijɔnmɛɛ birin ɲaxankata nɛ. E

namijonmεε faxa nε, naxee nu Ala xa Tinxintoc xa fafe falama. Yakoci wo bara na fan faxa. ⁵³ Wo tan naxee bara Ala xa seriye soto malekee saabui ra, wo mu a rabatuxi!»

Etiyen xa faxe

⁵⁴ E to yi masenyi με, e naxa xono han e nu e jinyie raxin. ⁵⁵ Kono Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Etiyen ma. Etiyen to a ya banban koore ma, a naxa Ala xa dariye to, a man naxa Isa to a tixi Ala yirefanyi ma. ⁵⁶ A naxa a masen, «N bara koore rabixi to, Adama xa Di tixi Ala yirefanyi ma.» ⁵⁷ Nama naxa sonxoc rate, e naxa e tuli δεσε. E birin naxa bagan a ma. ⁵⁸ E naxa mini a bubu ra sigafe ra taa fari ma, e a magono han a naxa faxa. Seede naxa e xa donmae sa segetalanda san ma, naxan xili Solu. ⁵⁹ E nu na a magonofe temui naxe, Etiyen naxa Ala maxandi, «N Marigi Isa, n nii rasene.» ⁶⁰ Na xanbi a naxa a xinbi sin, a naxa a xui ite, «N Marigi, i naxa e suxu yi yunubi ma!» A γε na falade tan mu a ra, a naxa taa masara. Solu fan nu na Etiyen faxafe kui.

8

Danxaniyatoc xa tcorc

¹ Na loxoc, paxankate xungbe naxa Darisalamu danxaniyatoc nama suxu. E birin naxa yensen Samari nun Yudaya boxi ma fo xεεραε, nee nan gbansan lu naa. ² Xeme tinxinie naxa Etiyen nagata. E naxa wa a xa faxe ma. ³ Kono Solu tan naxa danxaniyatoc nama tcorc. A nu soma banxie kui, a nu danxaniyatoc xeme nun ginee

ramini, a nu fa e sa geeli. ⁴ Danxaniyatɔe to yensen ye, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti yire birin.

Xibaaru fanyi kawandife Samari

⁵ Filipu to goro Samari taa nde kui, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masen naakae be. ⁶ Nama to Filipu xa kaabanakoe to, e naxa e tuli mati a ra a fanyi ra. ⁷ Ninnεe naxa gbilen furemae foxo ra, e nu fa gbelegbele. Mabenyi nun namate wuyaxi naxa yalan. ⁸ Naakae naxa seewa a fanyi ra.

⁹ Xεμε nde nu na na taa kui naxan xili Simɔn. A nu duureya rabama naxan Samarikae birin nakaabama, a nu fa a yete igbo. ¹⁰ E birin, dimedie nun forie, a xui ramexi a fanyi ra. E nu a fala, «Yi xεme Ala senbe na a ra, won naxan xili falama Senbe Xungbe.» ¹¹ E nu bara bira a foxo ra kabi a xonnakuye barima a nu e rakaabama a xa duureya ra. ¹² Kɔnɔ e to la Filipu ra, naxan Ala xa mangeya niini nun Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandi rabama, xεmee nun ginεe naxa e xunxa ye xɔɔra. ¹³ Simɔn yati naxa danxaniya, a fan naxa a xunxa ye xɔɔra. A naxa bira Filipu foxo ra. A naxa kaaba a xa tɔnxumae nun kaabanako xungbee ma.

¹⁴ Xεεραε, naxee nu na Darisalamu, e to a me Samarikae bara tin Ala xa masenyi ra, e naxa Piyeri nun Yaya xεe naa. ¹⁵ E to so naa, e naxa Ala maxandi alako Samarikae xa Ala Xaxili Seniyenxi soto, ¹⁶ barima Ala Xaxili Seniyenxi mu nu goroxi mixi yo ma e ya ma sinden. E nu xunxaxi ye nan gbansan xɔɔra Isa xili xa fe ra.

¹⁷ Awa, Piyeri nun Yaya naxa e belexe sa e ma, e naxa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

¹⁸ Simon to a to Ala Xaxili Seniyenxi nu sotoma xεεραε belexe nan saabui ra, a naxa kobiri masen e be, a fa a fala, ¹⁹ «Wo yi senbe fi n fan ma, alako n na n belexe sa naxan ma, a xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.» ²⁰ Piyeri naxa a yaabi, «I tan nun i xa kobiri xun xa rakana, barima i a mapoxunxi ne Ala xa ki sotoma kobiri nan na. ²¹ I gbe yo mu na yi fe ya ma, barima i sondonyi mu fiixexi Ala be. ²² Gbilen yi fe jaaxi foxo ra. I man xa Marigi maxandi alako a xa dipε i ma i xa yi mapoxunyi xa fe ra, xa a sa tinma. ²³ N a toxi ne yi ki, i na fe jaaxi gbegbe kui. I bara findi Sentane xa konyi ra.»

²⁴ Simon naxa a yaabi, «Wo yete xa Marigi maxandi n be alako wo fe naxee birin falaxi a naxa n li.» ²⁵ E to ge seedepoxoya bade Marigi xa masenyi ra, Piyeri nun Yaya naxa gbilen Darisalamu. Kira fan na, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti Samari taa wuyaxi kui.

Etiyopi xunmati nde xunxafe ye xora

²⁶ Marigi xa maleke naxa a fala Filipu be, «Keli, siga yirefanyi biri ra, gbengberen kira xon, naxan goroma Gasa, kelife Darisalamu.» ²⁷ A naxa keli, a naxa Etiyopika nde li kira ra. Xeme nan nu a ra naxan mu nu noma gine fe rabade. A findixi Kandasi, Etiyopi mange gine xunmati nan na. A tan nan nu a xa naafuli birin kantama. A nu faxi salide ne Darisalamu. ²⁸ A na gbilenfe a xonyi, a doxoxi a xa mapereεe kui, a na Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

²⁹ Ala Xaxili Seniyenxi naxa a masen Filipu be, «Siga, i i makore na manereese ra.» ³⁰ Filipu naxa siga a gi ra. A naxa Etiyopika xui me, a nu Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe. A naxa a maxorin, «I naxan xaranfe yi ki, i a fahaamuxi?»

³¹ A naxa a yaabi, «N noma na ra di, xa mixi yo mu na naxan a tagi rabama n be?» A naxa a fala Filipu be a xa doxo a seti ma. ³² A nu na yi sebeli nan xaranfe Kitaabui kui:

«E a xaninxi temui naxe a xa faxa a naxa lu alo yexee naxan xaninma faxade.

A mu a xui yo ramini,

alo yexee naxan tima a xabe maxabama ya ra.

³³ A xa marayaagi kui,

e naxa a makiiti seriye xanbi.

Nde noma a xa taruxui falade?

A xa simaya bara jon boxi fari.»

³⁴ Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Yandi, a masen n be, Annabi Esayi nde xa fe falama yi ki? A yete ba, ka mixi gbete?» ³⁵ Awa, Filipu naxa a folo na sebeli ma, a naxa a kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra.

³⁶ E na sigafe kira xon, e naxa ye li. Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Ye nan ya. Nanse a niyama n mu xunxama ye xora?»

³⁷ Filipu naxa a yaabi, «Xa i danxaniya i bone birin na, i noma na ra.» Na Etiyopika naxa a yaabi, «N laxi a ra, Ala xa Di nan lanxi Isa ma.»

³⁸ A naxa manereese rati, e firin birin naxa goro ye ma. Filipu naxa na Etiyopika xunxa ye xora.

³⁹ E to te ye xora, Marigi Xaxili naxa Filipu tongo, a a xanin. Na Etiyopika mu fa a to sonon. A naxa siga seewe kui.

⁴⁰ Filipu naxa mini Asotu taa kui. A man naxa siga Sesare. A naxa xibaaru fanyi kawandi ti taa birin kui a nu dangima dennaxe.

9

Solu xunxafe ye xɔɔra

¹ Na temui birin, Solu nu kɔnkɔxi Marigi fɔxirabirɛe ma, a xa e faxa. A naxa siga sɛrɛxɛdubɛ kuntigi xɔn ² kɛɛdi maxɔrinde katarabi Damasi salide yareratie ma, alako xa a naxee li naa, e biraxi Isa xa kira fɔxɔ ra, xɛmɛe nun ginɛe, a xa fa e xirixi ra Darisalamu. ³ A na makɔrɛfe Damasi ra, yanbɛ naxa mini a ma keli koore ma, a a rabilin. ⁴ A naxa bira bɔxi ma, a naxa xui nde mɛ, «Solu, Solu, i na n ɲaxankatafe munfe ra?» ⁵ Solu naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» A naxa a yaabi, «Isa nan n na, i naxan ɲaxankatafe. ⁶ Keli, so taa kui, e fama a falade i bɛ a lanma i xa naxan naba.» ⁷ Xɛmɛe naxee nu a fɔxɔ ra, nee dɛ naxa bobo a ra gaaxui bɛ. E nu xui mɛma, kɔnɔ e mu nu mixi yo toma. ⁸ Solu naxa keli bɔxi ma, a ya rabixi, kɔnɔ a ya mu se toma. E naxa a bɛlɛxɛ suxu, e a mati Damasi.

⁹ A naxa lu xi saxan a mu sese to, a mu sese don, a mu sese min. ¹⁰ Isa fɔxirabirɛe nde nu na Damasi, naxan xili Ananiyasi. Marigi naxa a xili laamatunyi kui, «Ananiyasi!» Ananiyasi naxa a ratin, «Marigi, n tan nan ya.» ¹¹ Marigi naxa a fala a bɛ, «Keli, siga kira ra naxan xili «Kira Tinxinxi», i xa xɛmɛ fen Yudasi xa banxi kui, naxan xili Solu Tariseka. A na Ala maxandife. ¹² A bara mixi nde to laamatunyi kui, naxan xili Ananiyasi, a na a bɛlɛxɛ safe a ma alako a man xa

se to.» ¹³ Ananiyasi naxa a yaabi, «Marigi, n bara yi xeme xa fe me mixi wuyaxi ra, a bara fe kobi naxan naba i xa mixi seniyenxie ra Darisalamu. ¹⁴ Serexedube kuntigie bara noe so a yi ra, a xa birin suxu naxee i xili maxandima.»

¹⁵ Kono Marigi naxa Ananiyasi yaabi, «Siga, barima n bara yi xeme sugandi xera ra, a xa n xili masen si birin be, e xa mangee be, a nun Isirayila die birin be. ¹⁶ N a masenma ne a be, a fama toode ki naxe n xili xa fe ra.» ¹⁷ Ananiyasi naxa siga na banxi. A to so, a naxa a belexe sa Solu ma. A naxa a fala a be, «N ngaxakerenyi Solu, Marigi Isa naxan mini i ma kira ra, a tan nan n xeei i ma, alako i xa se to, i man xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.» ¹⁸ Se nde naxa ba a ya ma keren na alo xalee, a ya naxa se to. A naxa keli, a fa a xunxa ye xora. ¹⁹ Na xanbi a naxa a dege, a fa senbe soto.

Solu kawandi rabafe Damasi

Solu naxa saxanyi raba Damasi a nun Isa foxirabiree. ²⁰ A naxa bonbo kawandi tife ra keren na salidee kui a nu a masen a Ala xa Di nan lanxi Isa ma. ²¹ Naxee birin a xui me, e de naxa ixara. E naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu mixie jaxankatama Darisalamu, naxee nu maxandi tima Isa xili ra? A mu faxi xe be, a xa e xanin e xirixi ra serexedube kuntigie xon?» ²² Solu naxa senbe soto. A xa masenyi naxa Damasi Yuwifie ifu, a falafe a Isa nan lanxi Ala xa Mixi Sugandixi ma.

²³ Temui nde to dangi, Yuwifie naxa lan a ma e xa Solu faxa. ²⁴ Solu naxa e xa gundo kolon. E nu taa sode de kantama kee nun yanyi alako

e xa a faxa. ²⁵ Kονο κoe nde ra, Isa foxirabiree naxa a ragoro tete fari ma saga kui.

Solu sigafe Darisalamu

²⁶ Solu to siga Darisalamu, a naxa wa bonife Isa foxirabiree ra, κονο e birin nu gaaxuxi a ya ra. E mu nu laxi a ra xa Isa foxirabiree nan yati a ra. ²⁷ Awa, Baranabasi naxa a xanin xεεραε xον. A naxa a tagi raba e be Solu Marigi toxi ki naxe, a man a xui mexi kira ra ki naxe. A naxa a masen e be Solu bara kawandi naxan naba Isa xili ra Damasi taa kui. ²⁸ E birin naxa doxo yire keren Darisalamu. Solu nu Marigi xili kawandima senbe ra. ²⁹ E nun Yuwifie fan naxa woyen e nu xoxoxo, Yuwifi naxee Gireki xui falama, κονο nee nu katafe e xa Solu faxa. ³⁰ A ngaxakerenyi Isayankae to na fe me, e naxa a xanin Sesare, e fa a rasiga Tarise. ³¹ Danxaniyatoe pama naxa lu boresa kui Yudaya, Galile, nun Samari boxi birin ma. E nu luma e bore ralimaniya ra, e nu e jere Marigi xa yaragaaxui kui. E xun nu masama Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Piyeri sigafe Lida nun Yafa

³² Piyeri to nu boxi iperema, a naxa goro seniyentoe yire Lida. ³³ A naxa xeme namataxi nde li naa, naxan xili Ene, a nu saxi sade ma kabi je solomasaxan. ³⁴ Piyeri naxa a fala a be, «Ene, Isa Ala xa Mixi Sugandixi bara i rayalan. Keli, i i xa sade yailan.» A naxa keli keren na. ³⁵ Lidakae nun Saronka birin to yi fe to, e naxa tuubi Marigi ma.

³⁶ Gine nde nu na Yafa Isa foxirabiree ya ma. A nu xili Tabita, naxan falaxi Dorakasi. A nu fe

fanyi gbegbe rabama, a nu t̄or̄omixie ki. ³⁷ Na t̄em̄ui, fure naxa a suxu, a naxa faxa. E to a maxa, e naxa a sa koore banxi d̄eki firin nde. ³⁸ Isa f̄oxirabir̄ee naxee nu na Yafa, e naxa a m̄e a Piyeri na Lida. Lida mu makuya Yafa ra. Awa, e naxa x̄em̄e firin x̄ee Piyeri ma, e xa a mayandi a xa fa e x̄onyi mafuren. ³⁹ Piyeri naxa keli, e nun na x̄em̄ee naxa siga. E to so, e naxa a xanin koore banxi k̄on na. Kaap̄e gin̄ee naxa a rabilin, e wama. E naxa dugie nun sosee masen a b̄e D̄orakasi naxee yailan a nu na e ya ma t̄em̄ui nax̄e. ⁴⁰ Piyeri naxa e birin namini tande. A naxa a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi, a naxa a mafindi fure mabiri ra. A naxa a fala, «Tabita, keli.» Tabita naxa a ya rabi. A to Piyeri to, a naxa keli. ⁴¹ Piyeri naxa a b̄el̄ex̄e suxu, a a rakeli. A naxa s̄eniyent̄ee nun kaap̄e gin̄ee xili. A naxa a n̄ip̄e dent̄eḡe e b̄e. ⁴² Yafakae birin naxa na fe m̄e. Mixi wuyaxi naxa danxaniya Marigi ma. ⁴³ Piyeri naxa xi wuyaxi raba Yafa, Sim̄on garange x̄onyi.

10

Koroneliyo xunxafe ye x̄orra

¹ X̄em̄e nde nu na Sesare naxan nu xili Koroneliyo. S̄oori k̄em̄e xunmati nan nu a ra Itali s̄oori gali ya ma. ² Diin̄ela nan nu a ra. A tan nun a xa mixi birin nu gaaxuxi Ala ya ra. A nu setaree malima a gbegbe ra, a man nu Ala maxandima t̄em̄ui birin.

³ Nunmare ra, a naxa Ala xa malek̄e nde to laamatunyi ra, a sofe a x̄onyi. Malek̄e naxa a xili, «Koroneliyo.» ⁴ Koroneliyo to a to, a naxa gaaxu. A naxa a fala, «Marigi, munse niyaxi?» Malek̄e

naxa a fala a βε, «Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu i ma, i bara naxan naba setaree βε. ⁵ Yakosi, i xa mixi ndee xεε Yafa e xa fa Simon na, naxan xili falama Piyeri. ⁶ A yigiyaxi Simon garange xonyi baa de ra.»

⁷ Maleke to γε woyende, a naxa siga. Koroneliyo naxa konyi firin xili, a nun a xa soori diinela, naxan nu walima a βε. ⁸ A naxa yi fe birin yaba e βε, a fa e xεε Yafa. ⁹ Na kuye iba yanyi tagi nondon, e nu na kira xon ma temui naxe, e makore taa ra, Piyeri naxa te koore banxi fari a xa Ala maxandi. ¹⁰ Na temui kaame naxa a suxu, a nu wama a degefe. Beenun donse xa γε yailande, a naxa laamatunyi to.

¹¹ A naxa koore to a rabixi, se nde naxa goro boxi alo dugi, a xirixi a tunxun naanie ma. ¹² Subee, bubusee, nun xoni birin nu na na dugi kui. ¹³ Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.» ¹⁴ Konon Piyeri naxa a yaabi, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyentare.» ¹⁵ Xui naxa woyen a βε a firin nde, «Ala bara se naxan naseniyen i naxa a fala a seniyentare.» ¹⁶ Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, na dugi man naxa te koore ma.

¹⁷ Piyeri to nu a mapoxunfe na laamatunyi ma, a wama naxan masenfe, Koroneliyo xa xεεραε nu bara Simon xonyi maxorin. E naxa ti naade ra. ¹⁸ E naxa maxorinyi ti xa Simon yigiyaxi naa ne, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁹ Piyeri nu a mapoxunfe laamatunyi ma temui naxe, Ala Xaxili naxa a masen a βε, «Xeme saxan na i maxorinfe. ²⁰ Keli, i xa goro, wo birin xa siga.

I naxa siike, barima n tan nan e xεεxi.» ²¹ Awa, Piyeri naxa goro, a naxa a fala na xεmεe βε, «N tan nan yi ki wo naxan fenfe. Wo faxi munfe ma?» ²² E naxa dentεge sa, «Koroneliyo, sσori mixi kεmε xunmati, nan muxu xεεxi. Xεmε tinxixi na a ra, naxan gaaxuxi Ala ya ra. Yuwifie birin a xili fanyi falama. Ala xa maleke seniyenxi bara a masen a βε a xa i rafa a xonyi alako a xa i xa masenyi ramε.» ²³ Awa, Piyeri naxa e yigiya. Na kuye iba, a naxa keli, e birin naxa siga. Yafaka danxaniyatσe ndee fan naxa e mati.

²⁴ Na kuye iba, e naxa so Sesare, Koroneliyo nu e mamεfe dennaxε. A nu bara a xa mixie nun a boore fanyie malan. ²⁵ Piyeri to so, Koroneliyo naxa a ralan, a naxa a yetε magoro a βε. ²⁶ Kσnσ Piyeri naxa a rakeli, a naxa a fala, «Keli, mixi nan na n fan na.» ²⁷ E naxa so banxi e wσyenma e bore ra. Piyeri naxa mixi gbegebe malanxi li naa. ²⁸ A naxa a fala e βε, «Wo a kolon tonyi dσxσxi Yuwifie ma e nun si gbete bσnsσe naxa lu yire keren, xa na mu a ra sofe ra e xonyi. Kσnσ Ala bara a masen n βε a n naxa mixi yo mapσxun seniyentare ra. ²⁹ Na na a ra, wo to n xili, n mu tondi fade. Awa, wo n xilixi munfe ma?» ³⁰ Koroneliyo naxa a masen a βε, «Na xi naani nan yi ki, n nu salife n ma banxi kui nunmare temui. Xεmε nde naxa mini n ma, a xa sosee yanbama. ³¹ A naxa a masen n βε, «Koroneliyo, Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu a ma i bara naxan naba setaree βε. ³² Awa, mixie xεε Yafa, e xa fa Simσn Piyeri ra be. A yigiyaxi Simσn garange xa banxi kui, baa δε ra.» ³³ N naxa mixie

xεε keren na. Muxu bara ηεlexin ki fanyi i fafe ra. Awa, yakosi muxu birin na Ala ya i. I xa masenyi ti muxu βε, Marigi bara i yamari naxan birin na.»

³⁴ Awa, woyenyi to so Piyeri yi, a naxa a masen, «Yakosi n bara a kolon nōndi nan yati a ra, Ala mu mixi yo rafisaxi a boore βε. ³⁵ A wama mixi birin xōn, sie birin ya ma, naxee gaaxuma a ya ra, naxee tinxin. ³⁶ Ala bara xibaaru fanyi masen Isirayila pama βε. A bara a masen e βε a bōηesa sotōma dunija Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi nan na. ³⁷ Wo a kolon naxan nabaxi folofe Galile bōxi ma, dōxōfe Yudaya birin na. Yaya nu bara kawandi ti mixie xa e xunxa ye xōra. ³⁸ Na tēmui Ala naxa Isa Nasaretika sugandi, Ala Xaxili Seniyenxi nun senβε naxa goro a ma. Isa naxa siga yire birin, a nu fe fanyi raba, a nu mixi birin nayalan naxee nu na Ibulisa xa konyiya bun. Ala nu na a fōxō ra.»

³⁹ «Yi fe birin seede nan muxu ra a naxan naba Yuwifie xa bōxi ma nun Darisalamu. E naxa a banban wuri ma, a faxa. ⁴⁰ Kōnō Ala naxa a rakeli faxe ma xi saxan lōxōε, dunija xa a to. ⁴¹ A mu tin a makenende birin βε, kōnō a naxa a yete masen muxu βε, Ala naxee sugandixi e xa findi seedee ra. Muxu nun Isa bara donse don, muxu bara ye min a keli xanbi faxe ma. ⁴² Isa naxa muxu yamari, muxu xa kawandi ti mixie βε, e xa a kolon Ala nan Isa tixi kiitisa ra mixi baloxie nun mixi faxaxie xun ma. ⁴³ Namijōnme birin nu bara a xa fe fala, naxan na danxaniya a ma na kanyi xa yunubi xafarima ne a xili saabui ra.»

⁴⁴ Piyeri to nu woyenma, naxee birin nu yi masenyi ramefe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro

e ma. ⁴⁵ Danxaniyatɔε sunnaxie naxee Piyeri mati naa, e naxa kaaba yi fe ma, Ala Xaxili Seniyenxi gorofe sunnataree fan ma, ⁴⁶ barima e naxa e xui mε e na Ala matɔxɔfe xui gbɛtεe ra. ⁴⁷ Awa, Piyeri naxa maxɔrinyi ti, «Mixi nde nɔma tondide yi mixie xa xunxa ye xɔɔra? E fan bara Ala Xaxili Seniyenxi soto alɔ won fan a sɔtɔxi ki naxε.» ⁴⁸ A naxa yaamari fi fa e xa e xunxa ye xɔɔra Isa xili ra. Na xanbi e naxa Piyeri mayandi a xa lu e xɔnyi na saxanyi.

11

Piyeri xunmafalafe

¹ Xεεραε nun ngaxakerenyie naxee nu na Yudaya, e naxa a mε a si gbɛtεe fan bara tin Ala xa masenyi ra. ² Piyeri to te Darisalamu, Yuwifi danxaniyatɔεe naxa a kalamu, «I bara so sunnataree xɔnyi, ³ wo birin bara wo dege!»

⁴ Awa Piyeri naxa fe birin tagi raba e bε a dangixi ki naxε. ⁵ A naxa a masen, «N nu na Yafa taa nan kui. N na Ala maxandife temui naxε, n naxa laamatunyi to. Se nde naxan maniyaxi dugi xungbe ra, a xirixi a tunxun naanie ma, na naxa goro keli koore ma han n yire. ⁶ N naxa a igbε a fanyi ra. N naxa xurusee, wula subee, bubusee, nun xɔni birin to a kui. ⁷ Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.» ⁸ Kɔnɔ n naxa a fala, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyentare.» ⁹ Xui naxa wɔyɛn n bε a firin nde, «Ala bara naxan naseniyen i naxa a fala a seniyentare.» ¹⁰ Na naxa

raba sanya saxan. Na xanbi, a birin man naxa te kooore ma.»

¹¹ «Na temui mixi saxan, naxee nu xεεxi n yire kelife Sesare, e naxa ti muxu xa banxi naade ra. ¹² Ala Xaxili naxa a masen n βε a muxu birin xa siga, a hali n mu siike. Yi xεmε senni naxee yi ki, e fan naxa n mati naa. Muxu to so Koroneliyo xonyi, ¹³ a naxa a yaba muxu βε a maleke toxi a xa banxi kui ki naxε. Maleke naxa a masen a βε, «Mixi xεε Yafa, a xa fa Simōn na, e naxan xili falama Piyeri. ¹⁴ A fama masenyi tide i βε, i tan nun i xa mixi birin kisima naxan saabui ra.»»

¹⁵ «N to so woyenfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma alo a goro won ma ki naxε a folε. ¹⁶ N fa ratu Marigi xa masenyi ma, «Yaya bara mixi xunxa ye xōora, kōnō Ala Xaxili Seniyenxi fama gorode wo ma.» ¹⁷ Ala to bara e ki alo a won kixi ki naxε, won tan naxee danxaniyaxi Isa Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nu lan n xa Ala matandi?»

¹⁸ E to na mε, e naxa dundu, e naxa Ala matōxo, «Ala bara tuubi ragiri si gbeteε fan βε, alako e fan xa kisi.»

Baranabasi nun Solu sigafe Antiyoiki

¹⁹ Isa foxirabire naxee yensen Etiyen faxa xanbi jaxankate saabui ra, e naxa siga han Fenisiya, Sipiri, nun Antiyoiki. E nu Ala xa masenyi kawandima Yuwifie nan βε. ²⁰ Kōnō Sipirikae nun Sirenikae naxee nu na e ya ma, e to siga Antiyoiki, e naxa Marigi Isa xa xibaaru fanyi masen Girekikae fan βε. ²¹ Marigi xonyε nu na e ma. Mixi gbegbe naxa danxaniya, e naxa tuubi Marigi ma.

²² Darisalamu danxaniyatɔε pama to na fe mε, e naxa Baranabasi xεε Antiyɔki. ²³ A to so naa, a naxa jεlexin Ala xa hinne tofe ra. A naxa e ralimaniya, e xa danxaniya Marigi ma. ²⁴ Baranabasi, mixi fanyi nan nu a ra. A nu rafexi danxaniya nun Ala Xaxili Seniyenxi ra. Nama gbegbe naxa danxaniya Marigi ma.

²⁵ Na xanbi, Baranabasi naxa siga Tarise Sɔlu fende. ²⁶ A to a to, a naxa fa a ra Antiyɔki. E nun danxaniyatɔεε nan nu e malanma naa jε keren birin bun ma. E naxa mixi gbegbe xaran. Isa fɔxirabireε naxee nu na Antiyɔki, nee nan singe «Isayanka» xili sɔtɔ.

²⁷ Na tɛmui, namijɔnmε ndee naxa goro Antiyɔki, kelife Darisalamu. ²⁸ Naxan nu xili Agabu, na naxa ti, a fa a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a kaame xungbe fama sinde dunja birin ma. Na fe raba mange Kilɔdi xa waxati nε. ²⁹ Isa fɔxirabireε naxa lan a ma e xa Yudaya ngaxakerenyie mali harige ra, kankan nɔma naxan na. ³⁰ E naxa a so Baranabasi nun Sɔlu yi ra katarabi kuntigie ma.

12

Tɔɔre man xεεραε life

¹ Na tɛmui mange Herode naxa so danxaniyatɔε pama mixi ndee tɔɔrɔfe. ² A naxa Yaki, Yaya taara, faxa santidεgema ra. ³ A to a to na nu rafa Yuwifie ma, a man naxa Piyeri suxu Taami Lebinitare Sali. ⁴ A to a suxu, a naxa a sa geeli kui. A naxa sɔɔri naani naani tongo xunde naani kui, a nee yamari, e xa a kanta. Herode nu

waxi Piyeri xa makiiti jama ya xori Sayamaleke Dangi Sali na ba a ra. ⁵ Piyeri nu na geeli kui, kono danxaniyatoe jama nu na Ala maxandife a be.

⁶ Koe ra, beenun Herode xa Piyeri makiiti, a nu xife soori firin tagi, yolonxoniyi balanxi a ma. Soori gbetee fan nu geeli naade kantafe. ⁷ Marigi xa maleke nde naxa mini a ma terenna ra. Yanbe naxa geeli kui iyalan. Maleke naxa Piyeri seeti mabonbo, a xa xunu, a fa a fala a be, «Keli, i xulun!» Yolonxoniyie naxa yolon a belexe ra keren na. ⁸ Maleke naxa a fala a be, «I maxiri, i xa sankirie so.» A to na raba, maleke man naxa a fala a be, «Donma felen i ma, bira n foxo ra.» ⁹ Piyeri naxa mini, a bira maleke foxo ra, kono a mu a kolon xa na fe findixi nondi nan na. A nu bara a mapoxun, temunde a findixi laamatunyi nan na. ¹⁰ E to bara dangi soorie singe e nun a firin ndee ra, e naxa wure naade li naxan de rabixi taa ma, na naxa rabi a yete ra. E naxa mini. E mu nu a ikuyaxi kira xon ma, maleke naxa keli Piyeri xun.

¹¹ Piyeri to xaxili soto na fe ma, a naxa a fala, «Yakosi, n bara a kolon Marigi nan a xa maleke xexi, a xa n ba Herode yi ra. A bara n natanga Yuwifie belexe.» ¹² A to kolon soto yi fe ma, a naxa siga Yaya nga Mariyama xonyi, Yaya naxan man xili Maraki. Mixi wuyaxi nu malanxi naa, e na Ala maxandife. ¹³ A to naade konkon, konyi gine nde, naxan xili Roda, a naxa fa naade rabide. ¹⁴ A to Piyeri xui me, a naxa jalexin han a naxa neemu naade rabife ma. A naxa a gi a xa sa a fala booree be Piyeri na naade ra. ¹⁵ E

naxa a fala a βε, «I bara daxu.» Κονο a to e karaxan, e naxa a fala, «A xa maleke na a ra.»

¹⁶ Na temui birin Piyeri nu na naade konkonfe. E to naade rabi, e naxa kaaba a tofe ma. ¹⁷ Piyeri to e masabari a belexe ra, a naxa a yaba e be Marigi a raminixi geeli kui ki naxe. A naxa a fala, «Wo yi fe ragbilen Yaki nun ngaxakerenyie ma.» Na xanbi, a naxa mini, a xa siga yire gbete.

¹⁸ Kuye to iba, soorie naxa lu maimaxe xungbe kui, a kolonfe ra Piyeri xa fe niyaxi ki naxe.

¹⁹ Herode naxa a fen, konno a mu a to. A naxa soorie makiiti, a naxa yaamari fi a e birin xa faxa. Na xanbi, a naxa keli Yudaya, a naxa goro Sesare, a xa saxanyi radangi menni.

Herode xa faxe

²⁰ Tirekae nun Sidonkae nu na lantareya kui e nun Herode ra na temui. E naxa lan e bore ma, e xa siga Herode yire, e xa woyen. E to bara Bilasitu masoto, mange xa batula kuntigi, e naxa Herode mayandi lanyi xirife ra e tagi, barima e xa boxi xaxili nu tixi Herode xa boxi baloe nan na. ²¹ Malan loxoe, Herode nu maxirixi a xa mange sosee kui, a naxa masenyi ti nama be, a doxoxi mange kibanyi kui. ²² Mixie naxa sonxoe

rate, «Ala xui nan yi ki, adama xui mu a ra.» ²³ Marigi xa maleke nde naxa a rafura keren na, barima a mu Ala matoxo. Kulie naxa a don, a naxa faxa.

²⁴ Na waxati mixi gbegebe naxa Ala xa woyenyi rame, danxaniyatose konti xun naxa masa.

²⁵ Baranabasi nun Solu to ge xera ibade Darisalamu, e naxa gbilen Yaya xanin na e xun ma, e naxan xili falama Maraki.

13

Baranabasi nun Sɔlu sugandife

¹ Namijɔnmεε nun karamɔxɔe nu na Antiyɔki danxaniyatɔe jama tagi: Baranabasi, Simeyɔn naxan xili sa Nigeri, Lususi Sirenika, Manahen, nun Sɔlu. Manahen nun mangε Herode nan xuru yire keren. ² E to nu Marigi batufe, e man nu sunfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa a fala e bε, «Wo Baranabasi nun Sɔlu ti n bε e xati ma, wali xa fe ma n e xilixi naxan ma.» ³ Awa, e to gε sunde, nun Ala maxandide, e naxa e bελεξε sa Baranabasi nun Sɔlu ma, e xa e taxu Ala ra. Na xanbi, e naxa e bεjin, e siga.

E sigafe Sipiri

⁴ Ala Xaxili Seniyenxi to Baranabasi nun Sɔlu xεε, e naxa goro Selusiya, e fa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. ⁵ E to so Salamin, e naxa so Ala xa masenyi kawandife Yuwifie xa salide kui. Yaya nan nu e malima ra. ⁶ E to bara suri igiri han Pafosi, e naxa duure nde li naa, Yuwifi naxan nu a yetε findixi namijɔnmεε wule fale ra, naxan nu xili Bari Yesu xa di. ⁷ A nu na mangε Serigu Pɔlu sεeti ma, naxan xaxili nu fan. Na tan naxa Baranabasi nun Sɔlu xili, barima a nu wama Ala xa masenyi ramefe.

⁸ Kɔnɔ na duure e naxan ma Elimasi, a xili wama a masenfe a duure nan a ra, a naxa e matandi. A nu katafe nε alako a xa mangε xa ba danxaniya kira xɔn ma. ⁹ Awa Sɔlu, naxan man xili Pɔlu, Ala Xaxili Seniyenxi to goro a ma, a naxa a ya banban a ra, ¹⁰ a naxa a fala a bε, «Kalabante nun yanfante nan i ra. Ibulisa xa

di, tinxintare, i mu bama Marigi xa kira tinxinxi dalinfe? ¹¹ Awa yakosi, Marigi bara a belexe sa i ma. I fama ne donxude. Waxati nde bun ma, i mu soqe toma.» Dimi naxa dusu a xun na keren na. A naxa so milimalafe na ma, a nu mixie fen naxee a yi rasuxuma. ¹² Awa, mange Serigu Polu to na to, a naxa danxaniya Marigi xa seriye ma.

E sigafe Pisidiya boxi ma

¹³ Polu nun a booree to baki kunkui kui Pafosi, e naxa siga Periga naxan na Panfiliya boxi ma. Yaya naxa a ba e ma, a naxa gbilen Darisalamu. ¹⁴ Menni e naxa ti kira xon. E naxa so Antiyoki naxan na Pisidiya boxi ma. E to so salide kui malabu loxe, e naxa e magoro. ¹⁵ Tawureta Munsa nun namjonmæ xa Kitaabui xaranyi to ba a ra, salide xunmatie naxa xera ti e ma, e nu a fala, «Won ngaxakerenyie, xa marasi nde na wo yi ra jama be, wo a fala.» ¹⁶ Polu to keli, a naxa e masabari, a fa a fala, «Isirayilakae nun wo tan naxee gaaxuxi Ala ya ra, wo wo tuli mati. ¹⁷ Isirayila jama Marigi Ala bara won babae sugandi. A naxa e rawuya Misira boxi ma. Na xanbi a naxa e ramini naa a senbe ra. ¹⁸ A naxa e rabalo je tongo naani jondon gbengberenyi ma. ¹⁹ A to si solofere halaki Kanaan boxi ma, a naxa na boxie fi Isirayilakae ma. ²⁰ Ne keme naani je tongo suuli bun ma, a naxa mange ti e xun ma han Annabi Samuweli xa temui. ²¹ Awa, e to wa mange belebele xon ma, Ala naxa Kisu xa di, Solu, naxan fatan Bunyamin bonsæ ra, a naxa na ti e xun ma. A xa mangeya naxa bu je tongo naani. ²² A to Solu ba mangeya ra, a

naxa Dawuda findi mange ra e xun. A yi seedeya masen na nan ma, «N bara Dawuda to, Yisayi xa di, naxan kepa rafa n ma. A tan nan n sago birin nakamalima.»

²³ «Ala Isirayila Rakisima raminixi Dawuda bɔnsɔɛ nan ya ma, naxan lanxi Isa ma, alɔ a laayidi tongoxi ki naxɛ. ²⁴ Beenun Isa xa fa, Yaya nu bara mixie kawandi e xa tuubi, e xa e xunxa ye xɔɔra. ²⁵ A xa wali rapɔn temui, a naxa a fala, «N mu findixi mixi xa ra, wo naxan mapɔxunxi. Na kanyi fama n xanbi ra. Na binyɛ mu na n yi ra n xa a xa sankiri mafulun.»

²⁶ «N ngaxakerenyie, Iburahima bɔnsɔɛ xa die nun wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra, yi kisi masenyi rasanbaxi won tan nan ma. ²⁷ Darisalamukae nun e xunmatie mu tin Isa ra. E mu fahaamui sɔtɔ namijɔnmɛɛ xa masenyi ma, naxan xaranma malabu lɔxɔɛ birin. Kɔnɔ e naxa na masenyi yati rakamali Isa tɔɔɔɛɛɛfe ra. ²⁸ Hali e to mu sese to a lanma a xa faxa naxan ma, e naxa Pilati maxandi a xa a faxa. ²⁹ Na kui, e naxa fe birin nakamali naxee sɛbɛxi a xun. E man naxa a ragoro wuri magalanbuxi ma, e a fure sa gaburi kui. ³⁰ Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxɛ ma. ³¹ Mixi gbege naxee Isa mati kelifɛ Galile sigafɛ Darisalamu, nee naxa a to xi wuyaxi bun ma. Yakɔsi e bara findi a xa seedee ra nama tagi.»

³² «Awa, muxu tan fan yi xibaaru fanyi masenma nɛ wo bɛ, Ala laayidi naxan tongo won benbae bɛ. ³³ Ala bara a rakamali won tan bɛ, e xa die. A bara Isa rakeli faxɛ ma alɔ a sɛbɛxi Yabura sora firin nde kui ki naxɛ. A naxɛ, «N ma di nan i ra. N bara findi i baba ra to.» ³⁴ A

bara a rakeli faxe ma, alako a naxa boro. A na nan masenxi yi ki, «Laayidi seniyeuxie, naxee mu kanama, n naxee tongoxi Dawuda be, n nee tongoma ne wo fan be.»³⁵ Na na a ra, a man na masenyi falaxi yire gbete. A naxe, «I mu i xanuntenyi luma gaburi kui.»³⁶ Dawuda to ge Ala sago rabade a xa waxati, a faxa ne, a a benbae li gaburi kui, a man boro naa.³⁷ Kono Ala mixi naxan nakelixa faxe ma, na tan mu boro.»

³⁸ «N ngaxakerenyie, naxan kawandixi wo be, wo xa a kolon yunubi xafarima a tan nan saabui ra. ³⁹ Naxan yo danxaniya, na kanyi bara kisi yunubie ma, Annabi Munsa xa seriye mu no wo rakiside naxee ma. ⁴⁰ Na kui, wo wo mexeni naxan falaxi namijonmxe xa Kitaabuie kui, a naxa fa wo li. E naxe, ⁴¹ «Wo a mato, wo tan mixi mayelee, wo de xa ixara, wo bara loe, barima n fama kewali rabade wo xa loxoe nan ma, wo mu lama naxan na hali e a yaba wo be.»»

⁴² Solu nun Baranabasi to mini, mixie naxa e maxandi e man xa yi masenyi ti malabu loxoe naxan man fama kore. ⁴³ Awa, pama to yensen, Yuwifi wuyaxi nun mixi naxee nu soxi Yuwifi xa diine kui, nee naxa bira Polu nun Baranabasi foxo ra. Polu nun Baranabasi naxa e rasi e xa lu Ala xa hinne kui. ⁴⁴ Na malabu loxoe xungbilenyi, taakae birin naxa e malan Ala xa masenyi ramede. ⁴⁵ Yuwifie to pama to, tone naxa e suxu. E naxa ti Polu kanke, e nu a xa woyenyi matandi, e nu a konbi. ⁴⁶ Polu nun Baranabasi naxa a fala e be pama tagi, «A lanma Ala xa masenyi xa masen wo tan nan singe be, kono wo bara tondi a ra. Na kui, wo yete

bara a fala a mu daxa wo xa kisi soto. Yakosi muxu muxu ya rafindima si gbetee nan ma,⁴⁷ alo Marigi muxu yamarixi ki naxe. A naxe, «N bara i ti i xa findi naiyalanyi ra sie be, kisi xaninfe ra han dunija danyi.»

⁴⁸ Mixi naxee mu findixi Yuwifi ra, nee to na me, e naxa sεεwa. E naxa e Marigi xa woyenyi matoxo. Naxee birin nu sugandixi kisi fe ra, nee naxa danxaniya.

⁴⁹ Marigi xa masenyi naxa yensen boxi birin kui. ⁵⁰ Kono Yuwifie naxa gine hagigee, naxee nu soxi Yuwifie xa diine kui, nun na taa kuntigie, e naxa nee bopee rate. E naxa toore doxo Polu nun Baranabasi ma han e naxa e keru e xa boxi ma. ⁵¹ Polu nun Baranabasi naxa e sanyi rakonkon, na xa findi seede ra a lantareya na e tagi. Na xanbi e naxa siga Ikoniyon. ⁵² Isa foxirabirree naxa sεεwa, e man nu fa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

14

E sigafe Ikoniyon

¹ Polu nun Baranabasi naxa so Yuwifie xa salide kui Ikoniyon. E naxa woyen a fanyi ra han Yuwifie nun Girekika gbege naxa danxaniya. ² Kono Yuwifie naxee mu danxaniya, nee naxa Girekikae kui iso, alako e bope xa te danxaniyatose xili ma. ³ Polu nun Baranabasi naxa temui xonkuye raba Ikoniyon, e nu woyen lanlanteya kui. Marigi naxa tonxumae nun kaabanakoe raba e saabui ra, e tan naxee findixi seede ra Ala xa masenyi be, a xa hinne xa fe ra. ⁴ Taakae naxa itaxun doxo firin. Ndee naxa lu

Yuwifie xa sεeti, ndee fan naxa lu xεεραε xa sεeti. ⁵ Girekikae nun Yuwifie nun e xa mangεe naxa lan e xa fe jaaxi dɔxɔ e ma, e man xa e magɔɔ han e xa faxa. ⁶ Pɔlu nun Baranabasi to na kolon, e naxa e gi, e siga Likayoni taae kui, Lisitire nun Deribe, a nun na rabilinyi. ⁷ E naxa xibaaru fanyɪ kawandi ti naa.

E Sigafe Lisitire

⁸ Mixi nde nu dɔxɔxi Lisitire, namatε nan nu a ra, a bari na ki nε lanyuru kui. A mu nu nɔma a jεrede hali keren. ⁹ A nu a tuli matima Pɔlu xa masenyi nan na. Pɔlu naxa a ya ti a ra. A naxa a to a danxaniyaxi a yalan fe ma. ¹⁰ A naxa a fala a xui itexi ra, «Keli, i ti i sanyie xun na. A naxa keli keren na, a jεre.» ¹¹ Nama to na to, Pɔlu naxan nabaxi, e naxa a fala Likayoni xui, «Alae bara e falin mixie, e goro won tagi.» ¹² E naxa xili nde xabu e xun, e Baranabasi xili naxa sa Seyusi, Pɔlu fan Heremesi, barima a tan nan nu wɔyenma. ¹³ Seyusi xa sεrexedube, naxan xa salide nu na taa sode dε ra, na naxa fa tuurae nun fugee ra naadεe biri ra. A tan nun jama naxa wa sεrexe bafe e bε.

¹⁴ Xεεραε Baranabasi nun Pɔlu to na kolon, e naxa e xa sosee ibɔɔ, e man fa gbelegbele jama ra. ¹⁵ E naxa a fala, «Wo tan, munfe ra wo yi fe mɔɔli rabama? Mixi nan muxu ra, alɔ wo tan. Muxu faxi xibaaru fanyɪ nan na wo bε. Muxu wo rasima wo xa ba yi fufafu fee ma alako wo xa bira Ala xa kira fɔxɔ ra, naxan koore nun bɔxi, baa nun se birin daa. ¹⁶ Temui dangixi Ala a lu nε si birin xa bira e yetε kan xa kirae fɔxɔ ra. ¹⁷ Hali na birin kui, a nu fe fanyɪ rabama naxan

findi seede ra a xa fe ra. Tunε ye nu fama keli kooore ma. Sansie nu fanma a tεmui alako wo xa balo, wo man xa seεwa wo bεne kui.» ¹⁸ Polu nun Baranabasi naxa kata ki fanyi ra alako e naxa serεxe ba e be.

¹⁹ Awa, Yuwifie naxa fa keli Antiyoki nun Ikoniyon. E naxa pama kui iso han e naxa Polu magono a xa faxa. E naxa mini a bubu ra taa fari ma barima e tan be a bara ge faxade. ²⁰ Kono Isa foxirabiree to a rabilin, a naxa keli, a man naxa gbilen taa kui.

E gbilenfe Antiyoki Siriya boxi ma

²¹ Kuye to iba, Polu nun Baranabasi naxa siga Deribe. E to ge kawandi tide taa kui, mixi gbegbe naxa findi Isa foxirabiree ra. Na xanbi e naxa gbilen Lisitire, Ikoniyon, nun Antiyoki. ²² E nu Isa foxirabiree ralimaniya. E man nu e rasi e xa sabati danxaniya kui. E nu a fala, «Won mu soma Ala xa mangeya niini bun ma fo won xa toro.»

²³ E naxa kuntigie sugandi danxaniyatεe pama keren keren ma be. E to ge salide nun sunde, e naxa e taxu Marigi ra, e nu danxaniyaxi naxan ma. ²⁴ Awa, e to Pisidiya igiri, e naxa fa Panfiliya. ²⁵ E naxa kawandi ti Periga, e naxa goro Ataleya.

²⁶ E to keli menni, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Antiyoki, e nu taxuxi Ala xa hinne ra dennaxe. E nu bara ge na wali birin nabade. ²⁷ E to so, e naxa danxaniyatεe pama malan. E naxa fe birin dentεge sa e be Ala naxan nabaxi e saabui ra, nun Ala danxaniya naade rabixi si gbetεe be ki naxe. ²⁸ E nun Isa foxirabiree naxa bu e bore ra.

15

Darisalamu malanyi

¹ Mixi ndee naxee keli Yudaya, e naxa a fala Isa fɔxirabirɛɛ bɛ, «Xa wo mu wo sunna Annabi Munsa xa naamunyi ki ma, wo mu nɔma kiside.»

² Pɔlu nun Baranabasi naxa wɔyɛnyi xɔrɔxɔɛ fala e bɛ. E naxa natɛ tongo Pɔlu nun Baranabasi nun mixi ndee xa te Darisalamu xεεραε nun kuntigie maxɔrinde yi fe ma. ³ Danxaniyatɔɛ ɲama naxa e xεε. E dangixi Fenisiya nun Samari ra tɛmui naxɛ, e naxa a masen mennikae bɛ, mixi naxee kelixi si gbɛtɛɛ ma, nee danxaniyaxi ki naxɛ. Yi masenyi naxa Isa fɔxirabirɛɛ rapɛlexin.

⁴ E to so Darisalamu, danxaniyatɔɛ ɲama nun xεεραε, nun kuntigie naxa e rasɛnɛ. Ala naxan birin naba e saabui ra, e naxa na yaba e bɛ.

⁵ Awa, Fariseni nde naxee nu bara danxaniya, e naxa keli, e nu fa a fala, a lanma nɛ si gbɛtɛ mixie xa sunna, e xa bira Annabi Munsa xa seriye fɔxɔ ra.

⁶ Xεεραε nun kuntigie naxa e malan e xa na fe mato. ⁷ E to na fe isonxɔ sɔnxɔ, Piyeri naxa keli, a a fala e bɛ, «N ngaxakerenyie, wo a kolon kafi tɛmui xɔnkuyɛ Ala bara n sugandi wo tagi, alako si gbɛtɛ mixie xa xibaaru fanyi mɛ n dɛ ra, e xa danxaniya. ⁸ Awa, Ala naxan mixi sondonyi kolon, na bara seedeya raba e bɛ, a a Xaxili Seniyɛnxi fi e ma alɔ won tan. ⁹ A mu mixi yo rafisa a boore bɛ e tan nun won tan tagi, barima a bara e sondonyi raseniyeɛn danxaniya ra. ¹⁰ Yakɔsi, munfe ra wo Ala matoma? Wo na kote dɔxɔfe Isa fɔxirabirɛɛ xun, won benbae nun won tan mu naxan nɔma. ¹¹ Wo xa a kolon a

won nakisixi Marigi Isa xa hinne nan na alo e tan fan.»

¹² Nama birin naxa dundu, e naxa e tuli mati Polu nun Baranabasi ra. Polu nun Baranabasi naxa a tagi raba booree be Ala kaabanakoe nun tonxumae naxee birin naba e saabui ra si gbetee tagi. ¹³ E to ge woyende, Yaki naxa woyenyi tongo, a naxe, ¹⁴ «N ngaxakerenyie, wo wo tuli mati n na. Simoṇ bara a yaba Ala mixie sugandima ki naxe sie ya ma, a xili sama naxee xun ma. ¹⁵ Namijonmee birin xa masenyi lanxi na nan ma. A sebexi,

¹⁶ «Na xanbi n fama ne Dawuda xa banxi biraxi rakelide. N na yire kanaxie rafalama ne, n na rakelima ne,

¹⁷ alako mixi naxee luxi e xa no Marigi fende, si gbete naxee birin findima n gbe ra.

¹⁸ Marigi xa masenyi nan na ki, naxan yi fe kolon kabi a folε, naxan yi fe birin nagirima.»

¹⁹ «Na na a ra, a mu lanma a xa findi fe xoxoxe ra si gbetee be naxee wama birafe Ala foxo ra.

²⁰ Konon won xa bataaxe sebe e ma, e naxa see don naxee baxi serexe ra kuyee be. E man xa ba yene ma, a nun e naxa sube yufaxi don, e man naxa wuli min. ²¹ Barima kabi won benbae xa waxati, mixie na taa birin kui, naxee Annabi Munsa xa seriyε xaranma salidee kui malabu loxoε.»

²² Awa, xεεραε nun kuntigie nun danxaniyatε jama birin naxa lan a ma e xa mixi ndee xεε Antiyoki, naxee Polu nun Baranabasi matima. E naxa Yudasi naxan xili Barasaba, nun Silasi sugandi, xeme binyee ngaxakerenyie ya ma. ²³ E

naxa bataaxe keren so e yi ra naxan sebexi, «Xεεραε nun kuntigie, naxee lanxi wo ngaxakerenyie ma, katarabi won ngaxakerenyie ma si gbeteε ya ma, naxee na Antiyoki, Siriya, nun Silisi, muxu bara wo xεebu. ²⁴ Muxu bara a με a mixi ndee naxee kelixi muxu ya ma, muxu mu jungui saxi naxee ma, a nee bara wo rakontofili e xa woyenyi ra. E bara wo bope ifu.»

²⁵ «Na na a ra, muxu bara lan a ma muxu xa xεεραε xεε wo ma, sa Polu nun Baranabasi fari, muxu xanuntenyie, ²⁶ naxee bara μεε e nii ra won Marigi Isa xa fe ra, Ala xa Mixi Sugandixi. ²⁷ Muxu bara Yudasi nun Silasi fan xεε, naxee yi fee tagi rabama wo be. ²⁸ Ala Xaxili Seniyenxi nun muxu tan bara lan a ma muxu naxa kote gbete doxo wo xun fo naxan daxa. ²⁹ A tan nan yi ki: Wo naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie, wo naxa wuli fan min. Wo man naxa yene fan naba. Wo lan wo xa gbilen yi fe birin foxo ra. Wo salamu.»

³⁰ Awa, e to bara e jundu jama ma, e naxa siga Antiyoki, e naxa sa bataaxe so danxaniyatoe jama yi ra. ³¹ Ngaxakerenyie to a xaran, e naxa jalexin, e naxa limaniya. ³² Yudasi nun Silasi, naxee yati nu findixi namiponmee ra, e naxa e kawandi, e nu e ralimaniya woyen wuyaxi ra. ³³ Waxati nde to dangi, e ngaxakerenyie naxa e bepin bojesa kui gbilenfe e xεεmae ma. ³⁴ Kono Silasi tan naxa lu naa. ³⁵ Polu nun Baranabasi naxa lu Antiyoki, e nun e boore wuyaxi e nu fa mixie xaran, e man nu Marigi xa xibaaru fanyi kawandi ti.

Polu nun Baranabasi fatanfe

³⁶ Λοχοε ndee to dangi, Πολυ naxa a fala Baranabasi βε, «Won xa gbilen taa birin kui won Marigi xa masenyi kawandixi dennaxe, won xa a mato won ngaxakerenyie danxaniyatōe na ki naxe naa.» ³⁷ Baranabasi nu wama Yaya fan xaninfe, naxan xili Maraki. ³⁸ Κονο Πολυ naxa a fala a mu lan e xa mixi xanin e xun ma naxan keli e xun ma Panfiliya, a mu tin birade e φοχο ra e xa wali kui. ³⁹ Na lantareya naxa χοροχο han a naxa findi fatanyi ra. Baranabasi naxa Maraki tongo, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma. ⁴⁰ E ngaxakerenyie to e taxu Marigi xa hinne ra, Πολυ naxa Silasi tongo, e naxa siga ⁴¹ Siriya nun Silisi boxie ma, e danxaniyatōe pamae ralimaniya.

16

Timote birafe Πολυ nun Silasi φοχο ra

¹ Πολυ naxa siga Deribe nun Lisitire. Isa φοxirabire nde nu na, a xili Timote. Yuwifigine danxaniyatōe nde xa di nan nu a ra. A baba Girekika nan nu a ra. ² Lisitire nun Ikoniyon ngaxakerenyie nu a xili fanyi falama. ³ Πολυ to wa a xaninfe a xun, a naxa a sunna Yuwifie xa fe ra naxee nu na menni, barima birin nu a kolon a baba Girekika na a ra.

⁴ E naxa xεεραε nun Isa φοxirabiree kuntigi naxee nu na Darisalamu, e naxa nee xa nate masen danxaniyatōe be na taae kui, e xa a rabatu. ⁵ Danxaniyatōe pamae xa danxaniya senbe xun nu masama, danxaniyatōe konti fan xun nu masa λοχο yo λοχο.

Πολυ laamatunyi tofe Tiroyasi

⁶ Ala Xaxili Seniyenxi to mu tin e xa kawandi ti Asi boxi ma, e naxa Firigiya nun Galati boxi igiri. ⁷ E to makore Misi boxi ra, e naxa wa sofe Bitiniya, kono Isa Xaxili mu tin e xa siga naa. ⁸ Awa, e naxa Misi igiri, e naxa goro Tiroyasi. ⁹ Koe ra, Polu naxa laamatunyi to. Masedonka nde naxa keli, a fa a maxandi, «Fa Masedon boxi ma, i xa fa muxu mali.» ¹⁰ Polu laamatunyi to xanbi, muxu naxa la a ra a Marigi bara muxu xili xibaaru fanyi kawandife ra naa. Muxu naxa kata sigafe ra Masedon keren na.

Lidi xunxafe ye xora

¹¹ Muxu to keli Tiroyasi, muxu naxa baki kunkui kui, muxu naxa muxu ya rafindi Samotirasi ma keren na. Na kuye iba, muxu naxa ti Neyapoli. ¹² Muxu to keli naa, muxu naxa siga Filipi, Masedon taa singe. E nu na Romakae xa mangeya nan bun ma. Muxu naxa saxanyi radangi na taa kui.

¹³ Malabu loxoε, muxu naxa siga taa fari ma xure de ra, muxu dennaxe mapoxun salide ra. Muxu to doxo, muxu naxa woyen ginεe ra naxee nu malanxi naa. ¹⁴ Ginε nde nu na e ya ma naxan xili Lidi, gare dugi mati. Tiyatireka nan nu a ra. A gaaxu Ala ya ra. A to a tuli mati, Marigi naxa a bope rabi alako Polu naxan falama a xa so a xaxili ma. ¹⁵ A to a xunxa ye xora, a nun a xa denbaya, a naxa muxu mayandi, «Xa wo sa laxi a ra n bara danxaniya Marigi ma, wo fa lu n ma banxi kui yi saxanyi.» A naxa muxu karaxan mayandi ra.

E na geeli kui Filipi

¹⁶ Muxu to nu sigama salide, konyi gine nde naxa fa muxu ya ra. Ninne kanyi nan nu a ra, jinne naxan xili Tine, naxan se matoma. Na gine nu naafuli xungbe rasoma a kanyie ma. ¹⁷ A naxa so birafe muxu foxo ra, Polu nun muxu tan. A nu sonxoe rate, «Yi mixie Ala Xili Xungbe Kanyi xa konyie nan e ra. E wo tife kisi kira nan xon ma.» ¹⁸ A naxa na raba xi wuyaxi. Polu to xono, a naxa a ya rafindi, a naxa a fala jinne be, «N bara i yamari Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, gbilen yi gine foxo ra.» Ninne naxa gbilen a foxo ra keren na.

¹⁹ Na konyi gine kanyie to a to e xa geeni bara kana, e naxa Polu nun Silasi suxu. E naxa e xanin kiitisae yire. ²⁰ E naxa e dentegε kiitisae be, e naxe, «Yi mixie nan won ma taa ya isofe. ²¹ Yuwifi nan e ra naxee naamunyie xa fe masenma won mu tinxi naxee ra, won tan Romakae.» ²² Nama fan naxa keli e ra, nun kiitisae. E naxa e makoyen, e naxa yaamari fi e xa e bonbo luxusinyi ra. ²³ E to ge e bonbode, e naxa e woli geeli kui. E naxa kosibili yamari a xa e kanta a fanyi ra. ²⁴ Na kosibili to na yaamari soto, a naxa Polu nun Silasi sa geeli kui, a yoloxonyie sa e ma. ²⁵ Koe tagi to a li, Polu nun Silasi nu Ala maxandife, e nu Ala matoxofe beeti ra. Geelimanie nu e xui mexi. ²⁶ Boxi naxa seren keren na, geeli sanbunyi naxa a ramaxa. Na temui kerenyi kui, naade birin naxa rabi. Geelimanie birin xa yoloxonyie naxa mabolon. ²⁷ Kosibili naxa xunu. A to geeli naade to e rabixi, a naxa a xa santidegema bendun a tee a xa a yete faxa, a joxo a ma a geelimanie nu bara

e gi.

²⁸ Kονο Pου naxa sonxo a xui itexi ra, «I naxa fe xone niya i yete ra, muxu birin na be.» ²⁹ Awa, kosibili to te maxili, a naxa so mafuren. A naxa a xinbi sin Pου nun Silasi bun ma, a serenma. ³⁰ A naxa e ramini, a e maxorin, «Marigie, a lanma n xa munse raba alako n xa kisi?» ³¹ Pου nun Silasi naxa a yaabi, «I xa danxaniya Marigi Isa ma. Na nan a toma i kisima, i tan nun i xa denbaya.» ³² E naxa Marigi xa woyenyi masen a be a nun a xa mixie. ³³ A naxa e xanin a xun ma keren na kee kui, a naxa e xa fie yae xa. Na waxati yati a naxa xunxa ye xora, a tan nun a xa mixi birin. ³⁴ A naxa e yigiya a xa banxi kui, a man fa donse fi e ma. A naxa jlexin a fanyi ra, a nun a xa denbaya birin barima e bara danxaniya Ala ma.

³⁵ Kuye to iba, kiitiseae naxa soorie xee e xa sa a fala kosibili be a xa na mixie rabolo. ³⁶ Kosibili naxa a fala Pου be, «Kiitiseae bara xera ti a wo xa raberin. Awa, yakosi wo mini, wo xa siga bopesa kui.» ³⁷ Kονο Pου naxa a fala soorie be, «Muxu tan naxee findixi Romakae ra, e bara muxu sa geeli e mu muxu makiiti. E naxa muxu sa geeli, yakosi e wama muxu raminife gundo ra? Na mu lanma feo! E yete yati nan fama muxu rabolode.» ³⁸ Soorie naxa yi woyenyie ragbilen kiitiseae ma. E to a me a Romakae nan e ra, e naxa gaaxu. ³⁹ E naxa fa e mayandi, e e rabolo. E fan naxa e maxandi a e xa keli na taa.

⁴⁰ E to mini geeli kui, e naxa so Lidi xonyi. E to bara ge e ngaxakerenyie ralimaniyade, e naxa siga.

17

E sigafe Tesaloniki

¹ Pɔlu nun Silasi to dangi Anfipoli nun Apoloniya ra, e naxa so Tesaloniki taa kui, Yuwifie xa salide nde nu na dennaxe. ² Pɔlu naxa so naa alo a darixi naxan na. Malabu λoχoε xi saxan bun ma, e nun Pɔlu naxa Kitaabui xa fe fala. ³ A nu a tagi raba e βε a a lanma Ala xa Mixi Sugandixi xa τoτo ki naxe, a man xa keli faxe ma. A naxa a fala, «Isa, n naxan ma fe falafe wo βe yi ki, a tan nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.» ⁴ Ndee naxa la a ra e ya ma. E naxa bira Pɔlu nun Silasi foxo ra. Girekika gbege fan naxee nu gaaxuxi Ala ya ra, nee fan naxa la a ra, e nun gine hagige gbege. ⁵ Kono Yuwifi tonexi ndee naxa mixi jaaxi ndee tongo e xa jama ya iso taa kui. E naxa siga Yason xonyi Pɔlu nun Silasi fende alako e xa e xanin kiitisee xon ma. ⁶ E to mu e to, e naxa Yason nun a ngaxakerenyie ndee mabendun na taa kiitisee yire. E nu sonxoε rate, e naxe, «Yi mixie naxee dunja ifuma, e bara fa be fan. Yason bara e yigiya. ⁷ E birin Romaka mange xa woyenyi nan gbesen bama, e man a falama a mange gbete nde na naxan xili Isa.» ⁸ E naxa jama nun kiitisee boje rate na woyenyie ra. ⁹ Beenun e xa Yason nun a booree bejin, fo e to kobiri ba.

E sigafe Beere taa

¹⁰ Na koε ra, e ngaxakerenyie naxa Pɔlu nun Silasi rasiga Beere taa. E to so naa, e naxa so Yuwifie xa salide kui. ¹¹ Na Yuwifie xaxili nu matinse dangi Tesalonikikae ra. E jan gbata ne na masenyi kolonde, e man Kitaabui kui mato

λoχo yo λoχo alako e xa a kolon e naxan falama e be xa nondi yati nan a ra. ¹² Yuwifia wuyaxi naxa danxaniya e ya ma, nun Girekika gine gorobone wuyaxi, nun xeme wuyaxi.

¹³ Kono Yuwifia Tesalonikikae to a kolon a Polu na Ala xa woyenyi kawandife Beere taa fan, e naxa fa naa, e fa pama ya iso. ¹⁴ Awa, danxaniyatose naxa Polu tongo keren na, e naxa siga a ra baa fe ma, kono Silasi nun Timote naxa lu Beere taa. ¹⁵ Naxee Polu mati, e naxa siga a ra han Aten. Na xanbi e naxa gbilen e pungui ra Silasi nun Timote xon ma, e xa Polu li sinnanyi ma Aten.

Polu kawandi tife Aten

¹⁶ Polu nu Silasi nun Timote mamefe Aten. A bope naxa mapaaxu a ra na taa xa kuyee xa fe ra. ¹⁷ Na kui, a naxa de masara e nun Yuwifia ra, a nun mixie naxee gaaxuxi Ala ya ra salide kui. A man naxa woyen mixie ra a naralanma naxee ra malan yire taa kui λoχo yo λoχo. ¹⁸ Epikuri nun Sitoyisi karamoxoe naxa so woyenfe Polu ra, e nu a fala, «Yi woyenla munse falafe?» Ndee to Polu xui me a Isa xa xibaaru masenma, a man nu fa marakeli fee falafe, e naxe, «A luxi ne alo a ala gbete nan ma fee falama.»

¹⁹ Awa, e naxa a tongo, e naxa siga a ra Areyopago malan yire, e naxa a maxorin, «Yi lonni neene i naxan masenma, muxu noma a kolonde di? ²⁰ Barima muxu fe neene nan mefe yi ki, muxu wama na fasari nan kolonfe.» ²¹ Atenkae nun xone naxee sabatixi Aten, e nu darixi e tuli matife ra woyen neene ra naxee masenma.

²² Pɔlu naxa ti Areyopago tagi, a naxa a fala, «Atenkae, n bara a to diinelaε yati yati nan wo ra. ²³ N bara see to wo naxee batuma. N man bara sεrεxεbade nde to, a sεbεxi naxan ma, «Ala naxan mu kolonxi!» Wo naxan batuma, a fa lu wo mu a kolon, n na nan ma fe masenfe wo bε. ²⁴ Ala naxan dunija daaxi, a nun se naxan birin na a kui, a tan naxan koore nun bɔxi Marigi ra, a mu sabatixi banxi kui mixi bεlεxε naxan nafalaxi. ²⁵ A hayi mu na see ma adama naxan xaninma a xɔn ma. A tan nan baloe nun jεngi nun se birin fima mixi ma. ²⁶ A tan nan a niya mixi birin xa mini benba keren fate. A naxa e rasabati bɔxi birin ma. A man naxa e xa waxati nun e lude naaninyie sa, ²⁷ alako e xa Ala fen, e xa kata a kolonde, hali a to mu makuya won na. ²⁸ Wo xa lɔnnilae yati fan bara a fala, «Won baloxi a tan nε, won fe birin nabama a tan nan saabui ra, nun won minixi a taη nε. A bɔnsɔε nan won na.» ²⁹ Awa xa won kelixi a bɔnsɔε nε, a mu lanma won xa a maηɔxun a Ala maniyaxi xεεma, gbeti, xa na mu gεmε nan na, mixi bεlεxε naxan solixi e xaxili ra. ³⁰ Ala mu nu na fe kolontareya tεmui matoxi, kɔnɔ yakɔsi a bara a fala mixi birin bε, yire birin, e xa tuubi, ³¹ barima a bara lɔxɔε keren sugandi, a fama dunija makiitide naxan ma tinxinyi ra, mixi nde saabui ra a bara a ragiri naxan ma. A bara na kanyi matɔnxumaxi rakeli faxamixie ya ma.» ³² E to yi fe mε, fa a fala mixi kelima faxε ma, ndee naxa so a mayelefe. Ndee naxa a fala, «Muxu fama muxu tuli matide i ra lɔxɔε gbεtε.» ³³ Awa, Pɔlu naxa mini e ya ma. ³⁴ Ndee naxa lu a mabiri ra, e naxa danxaniya, alɔ Denisiyo, naxan nu na Areyopago mixie ya

ma, nun ginɛ nde naxan xili Damarisi, e nun mixi gbɛtɛɛ ra.

18

E sigafe Korinti

¹ Na xanbi, Pɔlu naxa keli Aten, a naxa siga Korinti. ² A naxa Yuwifi keren li naa, a xili Akila, Pontuka nan a ra. A nu baxi fade keli Itali a nun a xa ginɛ Pirisila, barima Kilɔdi nu bara Yuwifi birin yaamari e xa mini Rɔma. Pɔlu naxa kafu e ma, ³ barima e nu wali keren nan nabama, kiri banxi rafalafe. A naxa lu e xɔnyi, e nu wali naa. ⁴ Pɔlu nu wɔyɛnma salide kui malabu lɔxɔɛ birin. A nu Yuwifie nun Girekikae radanxaniya. ⁵ Silasi nun Timote to so, keli Masedon, Pɔlu naxa a yetɛ fi kawandi rabafe gbansan ma. A nu a fala Yuwifie bɛ a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra. ⁶ Kɔnɔ Yuwifie to na matandi konbi ra, Pɔlu naxa a xa donma ikonkon tɔnxuma ra, a naxa a fala e bɛ, «Xa wo lɔɛ, wo tan nan fɔxi na na ra. N tan bara na kote ba n xun. Yakɔsi n sigama nɛ si gbɛtɛɛ ma.»

⁷ A to keli naa, a naxa so mixi nde xɔnyi, a kanyi xili Titi Yusutu, a gaaxu Ala ya ra. A xa banxi nu na salide fɛ ma. ⁸ Na tɛmɛi, Kirisipu salide xunmati naxa danxaniya Marigi ma a nun a xa denbaya birin. Korintikae wuyaxi naxee nu Pɔlu xui mexi, e fan naxa danxaniya, e naxa e xunxa ye xɔɔra.

⁹ Marigi naxa a fala Pɔlu bɛ laamatunyi ra kɔɛ kui, «I naxa gaaxu muku! Wɔyɛn! I naxa dundu, ¹⁰ barima n na i fɔxɔ ra. Mixi yo belexɛ mu i lima a xa fe jaaxi raba i ra, barima mixi gbegebe na n

βε yi taa kui.» ¹¹ Pɔlu naxa lu naa ƶε keren kike senni. A nu Korintikae xaran Ala xa masenyi ra.

¹² Galiyon to nu na Akayi mange ra, Yuwifie naxa yanfanteya xiri Pɔlu xun, e naxa a xanin kiitisae yire. ¹³ E naxa a fala, «Yi di nan mixie kui isoma e xa Ala batu ki gbete naxan mu seriye ki ra.» ¹⁴ Pɔlu to woyen folo, Galiyon naxa a fala Yuwifie be, «Xa a sa li tinxintareya na a ra, xa na mu a ra wali kobi nde, n n tuli matima ne wo ra nu, ¹⁵ kɔnɔ xa a sa li boore matandi na a ra woyenyi ma, xa na mu a ra xilie ma, a nun wo xa seriye ma, na na wo tan nan ma. N mu wama findife na fe makiitima ra.» ¹⁶ Na kui, a naxa e keru kiiti banxi kui. ¹⁷ Nama naxa salide xunmati Sositene suxu, e a bonbo kiiti banxi tande ma, kɔnɔ Galiyon mu e hansa.

E gbilenfe Antiyoki

¹⁸ Pɔlu to bu Korinti ki fanyi ra, a naxa keli a ngaxakerenyie xun ma. A naxa baki kunkui kui a nun Pirisila nun Akila, e siga Siriya. A naxa a xunyi bi Senxereya, barima a nu bara laayidi tongo Ala be. ¹⁹ E to so Efese, Pɔlu naxa a ƶereboore lu naa. A naxa so salide kui, e nun Yuwifie naxa sumun. ²⁰ E naxa a mayandi a xa bu naa, ²¹ kɔnɔ na mu a xunyi suxu. A naxa a ƶungu e ma. A naxe, «Fo n xa sa sali Darisalamu ne. Xa Ala tin, n man fama wo xonyi.» ²² Awa, a naxa baki kunkui kui, a keli Efese, a siga Sesare. A to ge danxaniyatɔe ƶama xeebude, a naxa goro Antiyoki.

Pɔlu xa biyaasi saxan nde

²³ Pɔlu to bara saxanyi radangi Antiyɔki, a naxa kira tongo, a naxa Galati nun Firigiya bɔxi birin isa, a nu Isa fɔxirabireε ralimaniya.

²⁴ Apolosi, Yuwifi nde naxan barixi Alesandire, a naxa Efεε li. A nu fata wɔyende, a Kitaabui fan kolon. ²⁵ A nu xaranxi Marigi xa kiraya ra. A naxa Isa xa fe masen a fanyi ra, kɔnɔ a nu Yaya xa xaranyi nan gbansan kolon xunxa tife ye xɔra. ²⁶ A naxa so wɔyεnfe a rawasaxi ra salide kui. Akila nun Pirisila to a xui mε, e naxa kafu a ma alako e xa Ala xa kiraya masen a bε a ki ma. ²⁷ Na xanbi a to nu wama dangife Akayi, a ngaxakerenyie naxa a ralimaniya. E naxa bataaxε sεbε Isa fɔxirabireε ma a e xa a rasεnε. A xa sigε naxa findi fe fanyi ra danxaniyatɔεε bε Akayi bɔxi ma, naxee danxaniya Ala xa hinne saabui ra. ²⁸ Apolosi naxa Yuwifie matandi senbe ra kenε ma, a naxa a masen Kitaabui ra a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.

19

Pɔlu sigafe Efεε

¹ Apolosi nu na Korinti. Pɔlu to bara γε Asi fuge biri isade, a naxa fa Efεε. A to naralan Isa fɔxirabireε ndee ra, ² a naxa e maxɔrin, «Wo bara Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ wo to danxaniya?» E naxa a yaabi, «Muxu pan mu nu na mε sinden xa Ala Xaxili Seniyenxi na na.» ³ A naxa e maxɔrin, «Wo wo xunxa ye xɔra munfe ma?» E naxa a yaabi, «Muxu bara muxu xunxa ye xɔra alɔ Yaya a masenxi ki naxε.» ⁴ Awa, Pɔlu naxa a fala, «Yaya nu mixi xunxama ye xɔra nε tuubi xa fe

ra. A nu a fala mixie βε, e xa danxaniya mixi nde ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan lanxi Isa ma.» ⁵ Na masenyi ma e naxa e xunxa ye xōōra Marigi Isa xili ra. ⁶ Pōlu to a belexe sa e ma, Ala Xaxili Seniyenxi naxa fa e ma. E naxa so xui gbete falafe, e man nu Ala xa masenyi fala. ⁷ E birin nalanxi, xeme fu nun firin nan nu e ra.

⁸ Na dangi xanbi, Pōlu naxa so salide kui, a kawandi ti. A nu fe tagi raba e βε Ala xa mangeya niini xa fe ra kike saxan bun ma. A nu kata a xa mixie nō naxee tuli nu matixi a ra. ⁹ Kōnō ndee xaxili nu xōxō, e mu la a ra. E naxa Marigi xa kira βexu pama ya i. Pōlu naxa mini e ya ma, a naxa Isa foxirabiree tongo a xun, alako a xa e xaran lōxō yo lōxō Tiranusi xa xarande kui. ¹⁰ Na naxa siga han γε firin. Yuwifie nun Girekika naxee birin nu sabatixi Asi, e Marigi xa masenyi rame na nan kui. ¹¹ Ala nu kaabanako xungbee rabama Pōlu belexe ra ¹² han e nu dugi nun xunxurie sa furemae ma, Pōlu nu bara din naxee ra. Fure nu ba ne e ma, jinne nu mini mixie i.

Seba xa Die

¹³ Yuwifie ndee naxee jinne raminima mixie yire birin, e naxa kata Marigi Isa xili rawalide jinne kanyie βε. E a fala, «N bara wo yaamari Isa xili ra Pōlu naxan xa fe kawandima.» ¹⁴ Seba, Yuwifie serexedube kuntigi nde, xa di solofere nan nu na fe rabama. ¹⁵ Jinne naxa e yaabi, «N Isa nun Pōlu kolon, kōnō n mu wo tan kolon feo!» ¹⁶ Na jinne kanyi naxa bagan e ma, a naxa e bōnbō han e naxa e gi banxi kui e rageli nun e maxōnōxi ra.

¹⁷ Yuwifi nun Girekika naxee birin nu sabatixi Efɛsɛ, e naxa na fe kolon. Gaaxui naxa e birin suxu. Marigi Isa xili dariyɛ naxa mate.

¹⁸ Danxaniyatɔɛ wuyaxi naxa fa, e naxa e ti e xa yunubie ra, e naxa e xa fe jaaxi birin fala kenɛ ma. ¹⁹ Duuree fan naxa fa e xa bukie ra, e naxa e gan birin ya xɔri. E naxa bukie sare konti, kɔbiri kole wulu tongo suuli nan nu a ra. ²⁰ Marigi xa masenyi nu yiriwama na ki nɛ sɛnbɛ ra.

Girinbanyi birafe Efɛsɛ

²¹ Yi fee to dangi, Pɔlu naxa natɛ tongo a xa siga Darisalamu. Na biyaasi kui fo a xa Masedon nun Akayi bɔxi ibolon. A naxa a fala, «N na siga Darisalamu, fo n xa Rɔma fan li.» ²² A naxa a malima firin xɛɛ Masedon, Timote nun Erasito, kɔnɔ a tan naxa lu Asi sinden.

²³ Na tɛmɔi sɔnxɔɛ xungbe naxa raba naa Marigi xa kira xa fe ma. ²⁴ Xabui nde, naxan xili Demetiri, a nu ala Aritemi xa salide misaali lanmadi yailanma gbeti ra. Na xabui mɔɔlie nu kɔbiri gbegbe sɔtɔma na wali kui. ²⁵ A naxa a walibooree malan, a a fala e bɛ, «Wo a kolon, won baloxi yi wali nan kui. ²⁶ Wo bara a to, wo bara a mɛ, yi Pɔlu bara mixi gbegbe madaxu Asi bɔxi birin ma, Efɛsɛ gbansan xa mu a ra. A naxɛ a alae naxee rafalaxi mixie bɛlɛxɛ ra, a ala mu e ra. ²⁷ Na kui won ma wali fama nɛ xili jaaxi sɔtɔde. Won ma ala Aritemi xa salide fan xun nakanama nɛ. Nde bama nɛ Aritemi xa binyɛ ra Asi bɔxi nun dunja ma.»

²⁸ A to na fala, e naxa xɔnɔ, e naxa so sɔnxɔɛ ratefe, «Efɛsɛkae xa ala Aritemi nan gbo.»

²⁹ Taa birin ya naxa iso. E naxa Gayu nun

Arisitaraki, Pōlu ηερεboore Masedonkae, xanin malande xungbe kui. ³⁰ Pōlu naxa wa sigafe naa, kōnō Isa fōxirabiree mu tin. ³¹ A booree Asikae xunmatie fan naxa xεερα ti Pōlu ma, e a mayandi a naxa siga malan yire. ³² Ndee nu sōnxōma e gbe ki ma. Booree fan sōnxōma e gbe ki. Lantareya nu na malanyi ya ma. Mixi wuyaxi mu nu a kolon e malanxi fe naxan ma.

³³ Awa, Yuwifie naxa Alesandire tutun yare a xa wōyen. A naxa nama masabari a bελεξε ra alako a xa masenyi ti. ³⁴ Kōnō, e to a kolon a Yuwifi nan a ra, e birin nalanxi naxa sōnxōe rate lεeri firin bun ma. E naxe, «Efεσεkae xa ala Aritemi nan gbo.» ³⁵ Na xanbi, taa kuntigi nde naxa nama masabari, a naxa a fala, «Efεσεkae, dunija birin a kolon a Efεσε taa nan Aritemi xa salide kantama a nun Aritemi maniyε, naxan goroxi keli koore ma. ³⁶ Mixi yo mu na matandima. A lanma wo xa dundu. Wo naxa gbata fefe rabade. ³⁷ Wo bara fa yi mixie ra be, kōnō e mu Aritemi mupa, e mu a konbi. ³⁸ Xa Demetiri nun a walibooree wama mixi nde kalamufe, e xa na masen kiitiseae bε kiiti lōxōεε. ³⁹ Xa wo wama fe gbete nan xōn, na fan ya ibama won ma malan lōxōε. ⁴⁰ E nōma won suxude won ma bōnete ma naxan dangixi to, barima nōndi yo mu na won bε yi malanyi rabafe ma.» A to γε, a naxa malanyi rayensen.

20

A sigafe Masedon nun Gireki bōxie ma

¹ Sōnxōε to bara ηōn, Pōlu naxa Isa fōxirabiree malan e rasife ma. A to a ηungu e ma, a naxa

siga Masedon. ² A naxa na bɔxi isa, a nu Isa foxirabiree rasi marasi wuyaxi ra. Na dangi xanbi, a naxa siga Gireki bɔxi ma. ³ A to lu naa kike saxan, a naxa wa sigafe Siriya kunkui kui, kɔnɔ Yuwifie nu bara yanfanteya yailan a xili ma. Na kui, a naxa nate tongo a xa gbilen Masedon kira ra. ⁴ Naxee a mati han Asi nee nan yi ki: Sopateri, Beereka Pirusi xa di, Arisitaraki nun Sekondu Tesalonikikae, Gayu Deribeka nun Timote, Tikike nun Tirofimo Asikae. ⁵ Nee naxa ti yare, e naxa sa muxu mame Tiroyasi. ⁶ Taami Lebinitare Sali lɔxɔe dangi xanbi, muxu naxa baki kunkui kui Filipi. Beenun xi suuli, muxu naxa e li Tiroyasi. Muxu naxa lu naa xi solofere.

Pɔlu Eyutiki rakelife faxe ma

⁷ Sande lɔxɔe muxu naxa malan taami igirafe ra. Pɔlu naxa kawandi ti Isa foxirabiree be han kɔe tagi. A lan ne a xa siga kuye na iba. ⁸ Lanpui gbegebe nu na na koore banxi kui, muxu nu malanxi dennaxe. ⁹ Segetala nde naxan xili Eyutiki nu dɔxɔxi wunderi ra. Pɔlu xa kawandi xɔn to kuya, xi xɔli naxa a suxu a fanyi ra, a bira bɔxi ma kelife banxi deki saxan nde. E naxa a li, a bara faxesa. ¹⁰ Pɔlu to goro, a naxa a felen a xun. A naxa a tongo, a a fala e be, «Wo naxa kontɔfli, barima a mu faxaxi.» ¹¹ Pɔlu to te, a naxa taami igira, a naxa a don. A man naxa woyen han geesege. Na geesege, a naxa siga. ¹² Danxaniyatɔee naxa segetala xanin a jipe ra bɔnesa kui.

Pɔlu a jungufe Efeskae ma

¹³ Muxu naxa kunkui bela rakeli sigafe ra Asosi Polu ya ra alo muxu lanxi a ma ki naxe. A naxa wa sigafe a sanyi ra. ¹⁴ A to muxu li Asosi, muxu naxa a baki kunkui kui sigafe Mitileni. ¹⁵ Keli menni, muxu naxa siga baa kira ra. Na fan kuye iba, muxu naxa Kiyu li. Na xanbi, muxu naxa siga han Samosi. Na loxoε kuye iba, muxu naxa Mileto li. ¹⁶ Polu nu bara nate tongo a xa dangi Efese mabiri alako a naxa bu Asi boxi ma. A nu gbataxi a xa so Darisalamu Xe Xabe Sali loxoε xa a sa sooneyama a be.

¹⁷ Polu to Mileto li, a naxa xεera ti a Efese danxaniyatε jama kuntigie xa fa. ¹⁸ E to fa a yire, a naxa a fala e be, «Wo a kolon n jεrexi wo tagi ki naxe. Kabi n so Asi, ¹⁹ n Marigi xa wali raba yete magoroe nan kui. N yaye bara mini, n bara tooro Yuwifie xa wali jaaxi saabui ra. ²⁰ Wo a kolon a n mu wo munafan se yo noxun wo ma. N bara kawandi ti wo be kene ma nun wo xa banxie kui. ²¹ N nu a falama ne Yuwifie nun Girekikae be e xa togondiya Ala ma, e xa danxaniya won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi ma.»

²² «Yakosi Ala Xaxili Seniyenxi wama ne n xa siga Darisalamu, konon n mu a kolon naxan sigama n sotode naa. ²³ Taa birin kui Ala Xaxili Seniyenxi bara n nakolon a geeli nun toore fama ne n lide naa. ²⁴ Konon n nii tide yo mu na n be. N xa n ma xεeraya rakamali, n Marigi Isa naxan taxuxi n na. N xa findi Ala xa hinne seedepoxoya ba ra, naxan findixi xibaaru fanyu ra.»

²⁵ «Yakosi n a kolon wo mu n yatagi toma sonon, wo tan naxee birin wo tuli matixi n ma

kawandi ra, Ala xa mangeya niini xa fe ra. ²⁶ Na na a ra, n a falama wo be to, wo xa kote yo mu na n xun, ²⁷ barima n bara Ala sago birin masen wo be, n mu sese noxun wo ma. ²⁸ Awa, wo xa meeni wo yete ma a nun danxaniyatoe birin, Ala Xaxili Seniyenxi wo findixi naxee xa xunmati ra, alako wo xa meeni Marigi xa danxaniyatoe pama ma, a naxan sotoxi a yete wuli ra. Wo xa e kanta alo xurusee demadonyi goore kantama ki naxe. ²⁹ N na kolon, n na siga, mixi jaaxie fama ne sode wo tagi, alo wula baree soma goore ya ma ki naxe. ³⁰ Mixi ndee soma wo tagi, e xa xaranyi jaaxi ti alako e xa Isa foxirabiree bendun e ma. ³¹ Wo xa wo meeni. Wo xa ratu yi ne saxanyi bun ma n mu wo kawandife iti koe nun yanyi. N na birin nabaxi yaye nan kui.»

³² «Awa yakosi, n wo taxuma Ala ra nun a xa hinne masenyi ra, naxan noma senbe nun ke fanyi fide seniyentoe birin ma. ³³ N mu nu wama wo xa kobiri xa xon, xa na mu a ra wo xa xema, wo xa sosee. ³⁴ Wo yete yati a kolon a n wali yi belexee nan na alako n xa balo n nun n jerebooree. ³⁵ N bara a masen wo be mooli birin na, a won lan ne won xa wali alako won xa setaree mali. Wo xa ratu Marigi Isa xa woyenyi ma, a naxe, «Jelaxinyi na ki nan kui, dangife a sotofe ra.»»

³⁶ A to ge woyende, a naxa a xinbi sin, e birin naxa Ala maxandi. ³⁷ E birin naxa so wafe. E naxa findigilin Polu konyi ma, e a masunbu. ³⁸ E sunnun ne barima a bara a fala e mu noma a tode sonon. E naxa a mati han kunkui de ra.

21

Polu sigafe Darisalamu

¹ Muxu to fatan, muxu naxa siga keren na Kosi kunkui kui. Na kuye iba, muxu naxa siga Rodi. Muxu to keli Rodi, muxu naxa siga Patara.

² Muxu to kunkui to naa, naxan nu baa igrife sigafe Fenisiya biri ra, muxu naxa baki na kui.

³ Muxu to bara Sipiri suri to, muxu naxa dangi na ra koola ma, sigafe Siriya biri ra. Muxu naxa ti Tire alako kote xa ragoro. ⁴ Muxu naxa Isa foxirabiree ndee li naa. Muxu naxa xi solofere radangi e xonyi. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Isa foxirabiree ma, e xa a fala Polu be a naxa te Darisalamu.

⁵ Kono xi solofere kamali loxoε, muxu naxa kira tongo sigafe ra. E birin naxa muxu mati, a nun e xa ginεe nun e xa die ra, han taa fari ma. Muxu naxa muxu xinbi sin baa de ra Ala maxandife ra. ⁶ Nungui to non, muxu naxa baki kunkui kui. Booree tan naxa gbilen e xonyi.

⁷ Muxu naxa keli Tire sigafe ra Pitolomayi. Muxu naxa ngaxakerenyie xεebu menni, muxu naxa fejen naa.

⁸ Na kuye iba, muxu naxa siga Sesare, Filipu xibaaru fanyi kawandila xonyi, naxan nu na mixi sugandixi solofere ya ma. ⁹ A xa di ginε naani nu na naxee mu nu doxo xeme taa. E nu namiponme wali rabama. ¹⁰ Muxu to bara xi wuyaxi raba naa, Ala xa namiponme naxan xili Agabu, naxa fa muxu xonyi kelife Yudaya.

¹¹ A naxa Polu xa beleti tongo, a naxa a yetε kan sanyie nun a belexee xiri. A naxa a fala, «Ala Xaxili Seniyenxi yi nan masenxi. Xeme naxan

gbe yi beleti ra, Yuwifie a xirima yi mooli nan na Darisalamu, e a so mixie yi ra naxee findi si gbeteε ra.»

¹² Muxu to na mε, muxu nun naakae naxa Polu maxandi a naxa te Darisalamu. ¹³ A naxa muxu yaabi, «Munfe ra wo wama n boje maɲaaxufe wo yaye ra? N bara tin e xa n xiri Darisalamu, e xa n faxa, Marigi Isa xili xa fe ra.» ¹⁴ A to mu tin muxu xui suxude, muxu mu tin a karaxande. Muxu naxa a fala, «Marigi sago xa raba.»

¹⁵ Na loxoεε to dangi, muxu naxa muxu yailan, muxu naxa te Darisalamu. ¹⁶ Isa foxirabireε ndee Sesarekae naxa muxu mati. E naxa muxu xanin Menason Sipirika xonyi, naxan findixi Isa foxirabireε ra a rakuya. A naxa muxu yigiya.

Polu Yaki xeεbufe

¹⁷ Muxu to so Darisalamu, Isa foxirabireε naxa muxu rasene jelexinyi ra. ¹⁸ Na kuye iba, muxu nun Polu naxa siga Yaki xonyi. Danxaniyatεe ɲama kuntigi birin naxa e malan naa. ¹⁹ A to ge e xeεbude, Polu naxa a xa wali dentεge sa Ala naxan nabaxi si gbeteε tagi a saabui ra. ²⁰ E to na mε, e naxa Ala matoxo. E naxε, «Muxu ngaxakerenyi, i bara a to Yuwifi wulu wuyaxi bara danxaniya, kono e man e tun nabexixi birafe Annabi Munsa xa seriye foxo ra. ²¹ Mixi ndee bara a fala e be a i Yuwifie xaranma, naxee na si gbeteε ya ma, a e xa gbilen Annabi Munsa xa seriye foxo ra, a e naxa e xa die sunna, a e naxa bira Yuwifie xa naamunyie foxo ra.»

²² «Won na ma di? Siike yo mu na, ɲama a kolonma ne a i bara fa. ²³ Na na a ra, muxu naxan falama i be i xa a raba. Mixi naani na

muxu ya ma, naxee bara laayidi tongo Ala be. ²⁴ I xa kafu e ma, wo birin xa wo yete raseniyen, i man xa e sare fi, e xa e xunyi bi. Na na a ra birin a kolonma a mixie naxan falaxi i xun ma, wule na a ra. E xa a kolon i fan biraxi Annabi Munsa xa seriyε nan foxo ra. ²⁵ Muxu naxa nate tongo, muxu man fa na sebe. Danxaniyatose naxee keli si gbeteε ma, e naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie. E naxa wuli fan min. E man naxa yene fan naba.»

²⁶ Awa na kuye iba, Polu naxa na mixie tongo, e naxa e yete raseniyen. Na xanbi a naxa so hōromobanxi kui, a xa a masen, maraseniyeniyi rakamalima loxe naxan ma, a nun serexe naxan bama kankan be.

Polu safe geeli kui

²⁷ Na xi solofere raponyi, Yuwifie Asikae to Polu to hōromobanxi kui, e naxa pama birin ya iso, e man naxa Polu suxu. ²⁸ E nu sonxoe rate, «Isirayilakae, wo muxu mali! Na xeme nan yi ki naxan kawandi jaaxi rabama yire birin mixi birin be, Yuwifie, nun Annabi Munsa xa seriyε, nun yi hōromobanxi xa fe ra. A man bara Girekikae raso hōromobanxi kui. Na bara yi yire seniyenxi findi yire seniyentare ra.» ²⁹ E na fala ne barima e nu bara Polu nun Tirofimo Efeseka to e boore foxo ra taa kui. E naxa a mapoxun a Polu a raso ne hōromobanxi kui.

³⁰ Taa kui birin ya naxa iso. Mixie naxa fa e gi ra keli yire birin. E naxa Polu suxu, e naxa mini a bubu ra tande ma. E naxa naadεe ragali keren na. ³¹ E nu wama Polu faxafe ne. Soori mange naxa a kolon Darisalamu birin ya isoxi. ³² Soori

mange naxa soorie nun e xa xunmatie tongo, e siga Pɔlu fɔxɔ ra keren na. Nama to soorie to, e naxa ba Pɔlu bɔnbɔfe. ³³ Awa, soori mange naxa yaamari fi e xa a xiri yɔlɔnxɔnyi firin na. A naxa maxɔrinyi ti fa nde a ra, nun a munfe rabaxi. ³⁴ Nama sɛeti nde sɔnxɔma e gbe ki, booree fan sɔnxɔma e gbe ki. A to mu nɔ fe fiixe sɔtɔde e ra sɔnxɔe xa fe ra, a naxa a fala e xa Pɔlu xanin soori banxi kui. ³⁵ Pɔlu to ti banxi de ra, soorie naxa a tongo nama xa naaxui ma, ³⁶ barima mixi gali nan nu biraxi e fɔxɔ ra, e nu fa a fala e xui itexi ra, «A xa faxa!»

Pɔlu a yete xun mafalafe

³⁷ E wama a rasofe soori banxi kui temui naxe, Pɔlu naxa soori mange maxɔrin, «I nɔma n sago sade n xa fe nde fala i be?» Soori mange naxa a yaabi, «I Gireki xui mema? ³⁸ I tan xa mu na Misiraka ra, naxan mixie ya iso yi dɔnxɔe ra, a naxa suute wulu naani xanin wula kui?» ³⁹ Pɔlu naxa a yaabi, «Yuwifi nan n na, Tariseka. Na taa xungbe a munafanyi gbo Silisi bɔxi ma. N sago sa n xa wɔyen yi gali be.»

⁴⁰ Soori mange to a sago sa, Pɔlu tixi banxi tede de ra, a naxa mixie masabari a belexe ra. Kuye naxa bolon yen! Pɔlu naxa wɔyen Eburu xui.

22

¹ «N ngaxakerenyie, n babae, wo xa wo tuli mati n na, n xa n yete kan xun mafala.» ² E to a me a Eburu xui falama, e naxa dundu dangi singe ra. Pɔlu naxa a fala, ³ «Yuwifi nan n na, n barixi Tarise ne, Silisi bɔxi ma, kɔnɔ n mɔxi be ne. Gamaliyeli naxa n xaran alako n xa bira

won babae xa seriye foxo ra. Ala xa fe nu n bope suxuma alo a wo fan suxuma ki naxe to. ⁴ N mixie tooro ne han n naxa e faxa, naxee nu biraxi Isa xa kira foxo ra. N naxa ginεe nun xemeε suxu, n naxa e sa geeli kui. ⁵ Serexedube kuntigi nun diine forie birin na n seedee ra. E naxa keεdie so n yi ra katarabi e ngaxakerenyie ma Damasi alako n na danxaniyatoeε to, n xa e xiri, n xa fa e ra Darisalamu, n xa e paxankata.»

⁶ «N to makore Damasi ra yanyi tagi, yanbe xungbe naxa goro n ma kelife koore ma. ⁷ N naxa bira boxi. N naxa xui me naxan nu a falama n be, «Solu, Solu, munfe ra i n paxankatama?» ⁸ N naxa a yaabi, «Nde i ra, Marigi?» A naxa n yaabi, «Isa Nasaretika nan n na, i naxan paxankatafe.» ⁹ Naxee nu na n foxo ra, e naxa yanbe to, konoo naxan nu woyenfe, e mu na tan xui me. Awa, n naxa a fala, ¹⁰ «N xa munse raba, Marigi?» Marigi naxa a fala n be, «Keli, i siga Damasi. Menni a fama falade i be i lan i xa naxan naba.» ¹¹ N mu nu se toma na yanbe xa naiyalanyi saabui ra. Naxee nu na n foxo ra, e naxa n belexe rasuxu han Damasi.»

¹² «Awa, xemeε nde naxan xili Ananiyasi, mixi tinxixi na a ra Ala xa seriye ki ma, naxan nafanxi Damasi Yuwifie ma, ¹³ a naxa fa n yire. A naxa a fala, «N ngaxakerenyi Solu, to ti.» N ya naxa rabi keren na, n naxa se birin to. ¹⁴ A naxa a fala, «Won babae Marigi Ala bara i sugandi i xa a sago kolon, i xa Tinxintoeε to, nun i xa a woyenyi me a tan yati de ra, ¹⁵ barima i findima a xa seede nan na mixi birin ya i, i fee naxee toxi nun i naxee mexi. ¹⁶ Yakosi, i munse mamefe?»

Keli, i xa i xunxa ye xɔɔra, i xa yunubi xa ba i ma, i xa Marigi xili maxandi.»

¹⁷ «N naxa gbilen Darisalamu. N to nu na Ala maxandife hɔrɔmɔbanxi kui, n naxa laamatunyi to. ¹⁸ Marigi naxa a fala n be, «I xa mini mafuren Darisalamu, barima e mu tinma i xa seedeya ra n ma fe ra.» ¹⁹ N naxa a fala, «Marigi, e yati a kolon a n nu sigama salidee kui danxaniyatɔee fende alako n xa e sa geeli, n man xa e bɔnbɔ. ²⁰ E to nu i xa seede Etiyen faxama, n tan yati nu na, n nu jɛlexinxi na ra. N tan nan man nu booree xa dugie suxuxi.» ²¹ Awa, Marigi naxa a fala n be, «Siga, n i xεema yire makuye si gbɛtɛe ma.»»

²² E naxa e tuli mati a xa masenyi birin na, han a yi wɔyenyi falaxi tɛmui naxɛ. E fa gbelegbele, «Wo yi xεmɛ faxa. A mu lan a xa balo.» ²³ E naxa sɔnxɔe rate, e nu e xa donmae rate e ma, e nu xube ite kuye i. ²⁴ Sɔɔri mange naxa a fala a e xa Pɔlu raso sɔɔri banxi kui, e man xa a bɔnbɔ luxusinyi ra alako e xa a kolon jama sɔnxɔma fe naxan ma.

²⁵ E to nu a xirife alako e xa a bɔnbɔ, Pɔlu naxa sɔɔri mixi kεmɛ xunmati maxɔrin naxan nu tixi naa, «Seriye na wo yi ra naxan a masenxi a wo xa Rɔmaka bɔnbɔ luxusinyi ra hali a mu makiitixi?» ²⁶ Sɔɔri kεmɛ xunmati to na mɛ, a naxa sa sɔɔri mange rakolon. A naxɛ, «Yi xεmɛ Rɔmaka lasiri na a ra. Won na ma di?» ²⁷ Sɔɔri mange naxa fa, a naxa Pɔlu maxɔrin, «A fala n be xa Rɔmaka na i ra?» Pɔlu naxa a yaabi, «Iyo xɛ.» ²⁸ Sɔɔri mange man naxa a fala, «N tan naafuli gbegbe nan baxi, n fa findi Rɔmaka lasiri ra.» Pɔlu naxa a fala a be, «N tan barixi

lasiriya nan kui νε.» ²⁹ Kabi na raba, naxee nu wama a bɔnbɔfe alako a xa wɔyɛn, e birin naxa e magbilen. Sɔɔri mange yete naxa gaaxu a kolonfe ra Pɔlu Rɔmaka na a ra, a naxan xiri yɔlonxɔnyi ra.

Yuwife Pɔlu makiitife

³⁰ Na kuye iba, sɔɔri mange to wa a kolonfe a fiixe ra Yuwife Pɔlu kalamuxi fe naxan ma, a naxa a fulun. A naxa yaamari fi, sɛrɛxɛdubɛ kuntigie nun Yuwifi kiitisae birin xa malan. A naxa Pɔlu ragoro, a ti e tagi.

23

¹ Pɔlu naxa a ya ti Yuwifi kiitisae ra. A naxa a masen, «N ngaxakerenyie, n naxan nabaxi han to, n a rabaxi n bɔɛ fiixe nan na Ala ya xɔri» ² Sɛrɛxɛdubɛ kuntigi, Ananiyasi naxa mixie yaamari, naxee nu na a fe ma, e xa a de ragarin. ³ Awa, Pɔlu naxa a fala a bɛ, «Ala nan fama i tan bɔnbɔde. I luxi νε alo banxi naxan fari fiixe kɔnɔ a kui nɔxɔxi. I bara wa n makiitife kiiti seriye ra, kɔnɔ i to yaamari fixi e xa n bɔnbɔ, i bara seriye matandi.» ⁴ Naxee nu na a fe ma, e naxa a fala a bɛ, «I Ala xa sɛrɛxɛdubɛ kuntigi nan konbima yi ki!» ⁵ Pɔlu naxa a fala, «N ngaxakerenyie, n mu nu a kolon xa sɛrɛxɛdubɛ kuntigi na a ra, barima a sebexi, «I naxa wɔyɛn kobi fala jama mange bɛ.»»

⁶ Pɔlu to a kolon Sadusenie nun Farisenie nu na Yuwifi kiitisae xa malanyi kui, a naxa a fala a xui itexi ra, «N ngaxakerenyie, Fariseni nan n na. N baba fan Fariseni nan nu a ra. To n na kiiti banxi barima n laxi a ra Ala fama won nakelide

faxe ma kiiti loxoxe.» ⁷ A to na fala, boore matandi naxa lu Farisenie nun Sadusenie tagi. Nama naxa itaxun. ⁸ Sadusenie tan be, mixi mu kelima faxe ma. E man mu laxi malekee nun jinnεe xa fe ra. Kono Farisenie tan la nee birin xa fe ra. ⁹ Sonxoe xungbe naxa mini. Seriyε karamoxo ndee Farisenie tagi e naxa woyen xoxoxe fala. E naxe, «Muxu mu fefe naaxi yo rakoxsixa yi xeme ma. Temunde jinne nde, xa na mu a ra maleke nde, nan woyenxi a ra.» ¹⁰ Sonxoe to nu sigama gbo ra, soori mange naxa gaaxu e fa Polu faxafe. A naxa soorie ragoro e xa Polu tongo e tagi, e xa a xanin soori banxi kui.

¹¹ Na koe ra, Marigi naxa mini Polu ma. A naxa a fala a be, «I xa limaniya barima i findima n ma seede nan na Roma alo i a rabaxi Darisalamu ki naxe.»

E lanyi xirife Polu faxafe ra

¹² Kuye to iba, Yuwifie naxa lanyi xiri kali ra, e naxa e dege, e naxa e min sinden, a fo e xa Polu faxes. ¹³ Naxee na lanyi xiri, e nu dangi mixi tongo naani ra. ¹⁴ E naxa a masen serexedube kuntigie nun forie be, «Muxu bara muxu kali Ala ra, muxu mu sese donma sinden fo muxu xa Polu faxes. ¹⁵ Awa, yakosi, wo tan nun Yuwifia kiitisae xa mange mayandi a xa fa a ra alako wo xa a xa fe mato a fanyi ra. Na kui, muxu tan a faxama kira ra.»

¹⁶ Polu maagine xa di naxa na yanfe kolon. A naxa siga soori banxi kui, a naxa na birin masen Polu be. ¹⁷ Polu naxa soori mixi keme xunmati nde xili, a naxe, «Yi segetala xanin soori mange xon ma, alako a xa fe nde fala a be.»

18 Sοορι kεmε xunmati naxa sεgetala tongo, a naxa a xanin sοορι mangε xοn ma. A naxe, «Pοlu, geelimani nan n xilixi, a naxa n mayandi a n xa fa yi sεgetala ra i xοn ma, a xa fe nde masen i be.» 19 Sοορι mangε naxa sεgetala tongo, e naxa e mamini. Mange naxe, «I wama munse falafe n be?» 20 A naxa a yaabi, «Yuwifie bara lan a ma, e xa i maxandi i xa Pοlu xanin Yuwifii kiitiseae yire, alako e man xa maxorinyi nde ti a ma. 21 I naxa i tuli mati e ra, barima mixi tongo naani nun nde bara yanfe xiri a xun e ya ma. E bara e kali a e mu sese donma, e mu sese minma a fo e na Pοlu faxa temui naxe. Yakosi e bara ge e yailande, e fa i sago nan mamεfe.» 22 Sοορι mangε naxa sεgetala rabolo, a naxa tonyi dοxο a ma, fa fala, a fe naxan falaxi a be, a naxa na fala mixi yo be.

E Pοlu xεεfe Mangε Felisi xοn

23 A naxa sοορι mixi kεmε xunmati firin xili, a naxa a fala e be, «Wo sοορι kεmε firin yailan, sοορι soe ragie tongo solofere, nun xali woli kεmε firin. Wo xa e yailan sigafe ra Sesare to kοε ra. 24 Wo xa soe nde yailan Pοlu be, alako a xa mangε Felisi li hεeri kui.»

25 Sοορι mangε naxa yi fe sεbe bataaxe ra. 26 «N tan Kilodi Lisiya, i tan Mangε Felisi mafanxi, n bara i xεebu. 27 Yi xεmε Yuwifie nan a suxuxi. E naxa wa a faxafe. N to a kolon a Rοmaka na a ra, n nun sοοrie naxa fa, muxu naxa a ba e yi. 28 N to wa a kolonfe e a suxuxi naxan ma, n naxa siga a ra e xa kiitiseae yire. 29 N naxa a li e a kalamuxi e xa sεriye xa fe nan ma, kοnο a mu fe kobi yo rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a

ra a xa sa geeli kui. ³⁰ N to bara a με a Yuwifie bara gali malan a xili ma, n naxa a rasanba i ma keren na. N a kalamumae rakolonma e yete kan xa sa a kalamu i xon a xa fe ra. Wo salamu.»

³¹ Sοοrie naxa Polu tongo alo e yamarixi ki naxe. E naxa a xanin koe ra han Antipatiri. ³² Na kuye iba, sοοrie naxa gbilen sοοri banxi. Soe ragie naxa Polu tongo. ³³ E to so Sesare, soe ragie naxa bataaxe nun Polu so mange yi ra. ³⁴ Mange to γε bataaxe xarande, a naxa Polu maxorin a keli dennaxe. A to bara a με a Silisika na a ra, a naxa a fala, ³⁵ «N fama ne i makiitide i tοορηγελαε na fa temui naxe.» A naxa yaamari fi e xa Polu xanin geeli banxi Herode naxan tixi.

24

Felisi kiiti safe Polu xa fe ra

¹ Xi suuli dangi xanbi, Ananiyasi, naxan findixi serexedube kuntigi ra, nun forie naxa fa e nun xunmafale nde, naxan xili Teritulo. E naxa Polu kalamu mange xon ma. ² E to Polu xili, Teritulo naxa so a tοορηγεφε yi masenyi ra.

«Felisi mange fanyi, yi boxi birin doxoxi boresa kui i xa fe kolonyi nun i xa xaxili fanyi nan saabui ra. ³ I bara muxu raseewa heeri xungbe ra. ⁴ N mu wama i rabufe, konon bara i maxandi i xa i tuli mati muxu xa masenyi ra dondoronti. ⁵ Muxu bara a to yi xeme mixi jaaxi na a ra. A Yuwifie tagi isoma naxee na dunipa birin. A tan nan na Isa Nasaretika xa pama xunyi ra. ⁶ A man naxa wa hοromobanxi maberefe. Muxu naxa a suxu. Muxu naxa wa a makiitife muxu xa seriye ki ma, ⁷ konon sοοri mange Lisiya

naxa fa, a naxa a ba muxu yi sεnβε xungbe ra. ⁸ A naxa a kalamulae yaamari e xa fa i xon ma. Xa i fan Polu maxorin, i fama a kolonde muxu a suxuxi fe naxan ma.» ⁹ Yuwifie naxa tin na masenyi ra, e fan naxa a fala a na na ki ne.

¹⁰ Mange naxa Polu yaamari a fan xa woyen. Polu naxa a masen a be, «N a kolon, yi boxi makiitima nan i ra kabi je wuyaxi. Na kui, n nan ma fe xunmafalama ne i be lanlanteya kui. ¹¹ Xi fu nun firin mu dangi kabi n naxa siga Darisalamu salide. ¹² E mu nu muxu nun mixi li sonxo ra horomobanxi kui, xa na mu a ra salide xunxurie kui. N mu sonxoe ratexi taa kui, n mu gali kui isoxi. ¹³ E mu noma sese masende, e n kalamuma naxan ma. ¹⁴ N naxan masenma i be na nan ya. N nan n benbae Marigi Ala nan batuma alo Isa xa kira a masenxi ki naxe, e a falama kira naxan be a wule kira. Naxan sebexi Tawureta Munsa nun namijonmxe xa Kitaabui kui, n la na birin na. ¹⁵ N laxi Ala xa masenyi ra naxan masenxi a tinxintoe nun tinxintare birin fama ne kelide faxe ma. Yuwifie fan laxi na ra. ¹⁶ Na nan a toxi n nan n yete karaxanma alako n xa n ma simaya radangi boje fiixe kui Ala nun mixie tagi. ¹⁷ N mu nu na be je wuyaxi bun ma, konoo yakosi n faxi harige nde ra n bonsoe be. N fan faxi serexe bade Ala be. ¹⁸ E n lixi na temui ne horomobanxi kui, n seniyenxi, gali mu na n foxo ra, sonxoe yo fan mu keli n saabui ra. ¹⁹ Konoo Yuwifi nde naxee keli Asi boxi ma, e mu tin n ma fe ra. E tan xa e yete masen i be, xa fe nde na e be n ma fe ra. ²⁰ Xa na mu a ra naxee na be, e xa a masen i be e n toxi fe jaaxi naxan xun, n to siga Yuwifi kiitisae yire. ²¹ N woyenyi

naxan falaxi e tagi na nan ya: «Wo n makiitima nɛ to barima n laxi a ra Ala fama nɛ mixi faxaxie rakelide.»»

²² Felisi naxan nu Isa xa kira kolon a fanyi ra, a naxa e xa fe sa sinden. A naxe, «Mange Lisiya na fa, n wo xa fe matoma.» ²³ A naxa sɔɔri mixi keme xunmati yamari a xa Pɔlu kanta, a naxa a tɔɔɔ, a man naxa a xa mixi yo raton fe fanyi rabafe ra a bɛ.

²⁴ Xi ndee to dangi, Felisi nun a xa ginɛ Dirusila, naxan na Yuwifi ra, e naxa fa. Felisi naxa Pɔlu xili kawandi rabade Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. Pɔlu naxa danxaniya xa fe fala e bɛ Isa ma, ²⁵ kɔnɔ a xa masenyi to nu binyaxi tinxinyi ma, nun yetɛ xurufe ma, nun Ala xa kiiti naxan fama, Felisi naxa gaaxu. A naxe, «Siga sinden. N na n yetɛ masoto temui naxe, n man i xilima.» ²⁶ A man nu waxi nɛ Pɔlu xa kɔbiri fi a ma. A nu a xilima na nan ma temui birin, e xa sa e bore to.

²⁷ Nɛ firin to dangi, Felisi masarama naxa fa, Pɔrusu Fɛsitu. Felisi to wa a yetɛ mafanfe Yuwifie bɛ, a naxa Pɔlu lu geeli kui.

25

Fɛsitu Pɔlu makiitife

¹ Fɛsitu naxa xi saxan naba Sesare. Na xanbi, a naxa te Darisalamu. ² Serɛxɛdubɛ kuntigi nun Yuwifi kuntigie naxa Pɔlu kalamu Fɛsitu bɛ. ³ E naxa Fɛsitu mayandi a xa fa a ra Darisalamu. E nu wama nɛ e xa a faxa kira ra. ⁴ Fɛsitu naxa e yaabi, «Pɔlu makantaxi Sesare. A gbegbe mu luxi n tan fan xa siga naa. ⁵ Wo xa yarerati ndee

xa n mati, wo xa Pɔlu kalamu naa xa a bara sa fe jaaxi nde raba.»

⁶ Fesitu mu se sa xi solomasaxan fari, xa na mu a ra xi fu Darisalamu, a naxa goro Sesare. Na kuye iba, a naxa dɔxɔ a xa kiiti kibanyi ma. A naxa yaamari fi e xa fa Pɔlu ra. ⁷ A to fa, Yuwifie naxee fa keli Darisalamu, e naxa a rabilin. E naxa tɔɔɛge gbege sa a xun, e mu nu nɔma naxan masende nɔndi ra. ⁸ Pɔlu naxa so a yete xunmafalafe, a nu a fala, «N mu fe jaaxi yo rabaxi Yuwifie xa seriyɛ ra, xa na mu hɔrɔmɔbanxi ra, xa na mu a ra Rɔma mange ra.» ⁹ Fesitu to wa a yete mafanfe Yuwifie xɔn, a naxa Pɔlu maxɔrin, «I wama tefe Darisalamu i xa sa makiiti yi fee ma n ya xɔri?» ¹⁰ Pɔlu naxa a yaabi, «N lanma n xa makiiti mangasanyi xa kiiti banxi nan kui, n tixi dennaxe yi ki. N mu fe kobi yo rabaxi Yuwifie ra. I fan na kolon a fanyi ra. ¹¹ Xa n bara fe jaaxi raba a lanma n xa faxa naxan ma, n mu tondima n xa faxa, kɔnɔ xa e naxan falama wule na a ra, a mu lan mixi yo xa n so e yi ra. Mange xungbe xa sa n makiiti Rɔma.» ¹² Fesitu to wɔyɛn a rasimae ra, a naxa a fala Pɔlu bɛ, «I bara wa sigafe mange xungbe xɔn. Awa, i sigama nɛ.»

Pɔlu masenfe Agiripa nun Berinisi bɛ

¹³ Xi nde to dangi, mange Agiripa nun Berinisi naxa so Sesare Fesitu xɛɛbude. ¹⁴ E to bara xi wuyaxi radangi naa, Fesitu naxa Pɔlu xa fe fala mange Agiripa bɛ. A naxe, «Felisi bara geelimani nde lu be. ¹⁵ N nu na Darisalamu tɛmɔi naxe, serɛxɛdube kuntigie nun Yuwifie forie naxa a kalamu, e man naxa wa a xa faxa. ¹⁶ N naxa e

yaabi a Rōmakae xa sēriyε mu mixi faxama, fo a xa a gbe fala kalamusae bε kiitisa ya xōri. ¹⁷ Na fe nan e rafaxi be. N fan mu dugundi. Na kuye iba, n naxa dōxō n ma kiiti banxi. N naxa yaamari fi e xa fa na xεmε ra. ¹⁸ Kalamusae to e dεntεge, e mu fe jaaxi yo fala a xun ma, n nu naxee mapōxunxi. ¹⁹ E nu xōrōxōma e xa diine nan ma fe ra, a nun Isa xa fe ra. E naxε a bara faxa, kōnō Pōlu naxε a baloxi. ²⁰ Awa, n to mu a kolon a lan n xa naxan naba, n naxa a maxōrin xa a wama sigafe Darisalamu, a xa makiiti naa. ²¹ Kōnō Pōlu naxa wa a xa fe xaninfe mangε xungbe xōn ma. Na temui n naxa yaamari fi e xa a kanta han n a rasanbama mangε xungbe ma temui naxε.»

²² Agiripa naxa a fala Fεsitu bε, «N fan wama n tuli matife na xεmε ra.» Fεsitu naxa a yaabi, «Tina, i a xui mεma.» ²³ Awa, na kuye iba, Agiripa nun Berinisi naxa so malan yire e nun taa kuntigie. E nu maxirixi a fanyi ra. Fεsitu xa yaamari ma, e naxa fa Pōlu ra. ²⁴ Fεsitu naxa a fala, «Mangε Agiripa nun wo tan naxee birin na be, wo bara yi xεmε to Yuwifi naxan birin kalamuxi n xōn Darisalamu nun be. E naxε a a xa faxa. ²⁵ N tan bε, a mu fefe rabaxi a lan a xa faxa naxan ma, kōnō a tan yati bara mayandi ti sigafe ra mangε xungbe xōnyi Rōma. Awa, n fan bara tin na ra. ²⁶ N mu fe xōri yo sōtōxi naxan sebεma mangε xungbe ma a xa fe ra. Na na a ra, n a ramixi wo ya i, a gbengbenyi i tan mangε Agiripa, alako won na gε a maxōrinde n xa a kolon a lanma n xa naxan sebε. ²⁷ N mu nōma geelimani rasanbade mangε ma, n mu a masen a naxan nabaxi.»

26

Polu a yete xun mafalafe

¹ Agiripa naxa a fala Polu be, «I xa i yete xun mafala.» Polu to a belexe ite, a naxa a yete rafixe yi masenyi ra. ² «Mange Agiripa, to n jlexinxi n ma fe rafixefe ra Yuwifie n kalamuxi naxan ma. ³ I e xa diine nun e xa seriye kolon ki fanyi ra. Awa yandi, i xa i tuli mati n na. ⁴ Kabi n dimedi temui, n nu na Darisalamu n bonsoe ya ma. Yuwifi birin n jere ki kolon ⁵ a rakuya. E man a kolon Fariseni nan nu n na diinela tagi naxee xa fe maxoxoxo. E noma na sedepoxoya bade. ⁶ Yakosi, e n nakiitife barima n laxi Ala xa laayidi ra a naxan tongoxi muxu benbae be, ⁷ muxu bonsoe fu nun firinyi naxan mamefe. E Ala batuma temui birin, kee nun yanyi. N laxi na laayidi nan na. Mange, Yuwifie n kalamuxi na nan ma. ⁸ Wo noma lade a ra a Ala mixi faxaxie rakelima?»

⁹ «N tan kata ne kira mooli birin na n xa Isa Nasaretika xili kana. ¹⁰ N na nan naba Darisalamu. Serexedube kuntigie naxa tin n xa seniyentoe wuyaxi sa geeli kui. N man naxa tin e xa faxa. ¹¹ N nu sigama salide banxie kui alako n xa e tooo, e xa gbilen e xa danxaniya foxo ra. N ma xone kui, n nu e tooo hali taa gbete kui.»

¹² «Serexedube kuntigie naxa tin n xa siga Damasi na fe ma. ¹³ Mange, yanyi tagi n naxa yanbe to kira xon ma kelife koore, n tan nun n booree rabilinyi. A yanbe nu dangi soge ra. ¹⁴ Muxu naxa bira boxi ma. N naxa xui nde me naxan nu a falama n be Eburu xui, «Solu, Solu, munfe ra i n jaxankatama? Na fe xoxoxoma ne i

βε.» ¹⁵ N naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» Marigi naxa n yaabi, «Isa nan n na, i naxan naxankatafe. ¹⁶ Keli, ti i sanyie xun na. N minixi nε i ma alako n xa i findi walike nun seede ra fee ma i naxee toxi nun i fama naxee tode. ¹⁷ N i ratangama nε Yuwifie ma nun si gbεtεε ma, n i xεεma naxee ma, alako i xa e yae rabi, ¹⁸ e xa mini dimi kui, e xa so naiyalanyi kui. E xa keli Sentanε xa nεε bun, e xa so Ala xa mangεya niini bun ma. Na kui, e xa yunubi xafarima nε, e man fama nε kε sɔtɔde seniyentɔεε ya ma naxee danxaniyaxi n ma.»»

¹⁹ «Na kui, mangε Agiripa, n mu tondi na xεεraya ra naxan keli koore ma. ²⁰ N naxa na kawandi ti Damasi, Darisalamu, Yudaya, nun si gbεtεε tagi. N naxa a masen e βε e xa tuubi, e xa danxaniya Ala ma, nun e xa wali fanyi raba naxan e xa togondiya masenma.»

²¹ «Yuwifie naxa n suxu hɔrɔmɔbanxi kui, e waxi n faxafe na nan ma. ²² Kɔnɔ, Ala tantu, n baloxi a tan nan saabui ra han to. N naxa na seedeɲɔɲɔya ba dimεε nun forie birin βε. N mu fefe gbεtε falaxi fo namijɔnmεε nun Annabi Munsa nu naxee falama a e fama nε rabade. ²³ E naxa a masen Ala xa Mixi Sugandixi tɔɔrɔma nε, a singe nan kelima faxamixie ya ma, a nun a Yuwifie nun si gbεtεε kawandima kisi ra.»

²⁴ A to nu wɔyεnfe a yetε rafixεfe ra, Fesitu naxa a fala a xui itexi ra, «Pɔlu, i daxu! I xa fe gbεgbe kolonyi bara i findi daxui ra.» ²⁵ Pɔlu naxa a yaabi, «Fesitu mafanxi, daxui mu na n na. N nɔndi nun lɔnni nan masenfe. ²⁶ Mange Agiripa tan yi fee kolon. N yi birin falama a tan

nan βε, barima a jan a kolon, a a mu raba gundo xa kui.» ²⁷ Pōlu naxa a fala Agiripa βε, «Mange Agiripa, i laxi namijonmεε ra? I la e ra, n na kolon.»

²⁸ Agiripa naxa a fala Pōlu βε, «A gbe mu luxi i xa n fan findi Isayanka ra!» ²⁹ Pōlu naxa a yaabi, «A fa findi yakosi ra, xa na mu tεmui gbεtε, n Marigi maxandima nε alako i tan yo, a nun naxan birin n xui ramεfe be to, wo fan xa lu alo n tan, ba yi yolonxoniyi ra naxan na n ma.»

³⁰ Mange Agiripa, mange Fεsitu, Berinisi, nun naxee birin nu dōxoxi e sεeti ma, e naxa keli. ³¹ E to nu sigama, e naxa a fala e bore βε, «Yi xεmε mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a lanma a xa sa geeli kui naxan ma.»

³² Agiripa naxa a fala Fεsitu βε, «Yi xεmε nu lan a xa βεjin, kōnō a bara maxandi ti Mange Xungbe xa a makiiti.»

27

Pōlu sigafe Rōma

¹ E to nate tongo muxu xa baki kunkui kui sigafe ra Itali, e naxa Pōlu nun geelimani ndee so sōori mixi kεmε xunmati yi ra naxan xili Yuliyusi, naxan na mange xungbe xa sōorie ya ma. ² Muxu nun Arisitaraki, naxan keli Tεsaloniki Masedon bōxi ma, naxa baki kunkui kui naxan keli Adiramiti. A nu lan a xa dangi Asi sεeti ma. ³ Na kuye iba, muxu naxa kilon Sidon. Yuliyusi, naxan nu a joxo saxi Pōlu xon ma a fanyi ra, a naxa a sago sa a xa siga a booree xonyi biyaasi fande fende. ⁴ Muxu to keli naa, muxu naxa dangi Sipiri suri ma, barima foye mu nu

tinxi muxu be. ⁵ Muxu to Silisi nun Panfliya baa igiri, muxu naxa so Mira, Lisi bɔxi ma. ⁶ Menni, sɔori mixi keme xunmati naxa kunkui to naxan keli Alesandire, a sigafe Itali. Muxu naxa baki na kui.

⁷ Xi wuyaxi bun ma kunkui nu tɔɔɔma jereɔe. Kata nun kata muxu fa Sinidi li kɔnɔ foye mu tin muxu xa kilɔn naa. Na nan a to muxu naxa dangi Kireti suri laabe ra, Salemonε sεeti ma. ⁸ Naa ijerefe nu xɔɔɔɔ. Muxu naxa yire nde li, naxan xili Wafu Tofanyi, Laseya fe ma.

⁹ Muxu naxa bu naa. Nεre man nu xɔɔɔɔ barima sunyi temui nu bara dangi. ¹⁰ Na na a ra, Pɔlu naxa a fala, «N biyaasibooree, n bara a kolon won ma jere fama ne xɔɔɔɔde. Kotee, kunkui, nun mixie fama ne tɔɔɔde.» ¹¹ Sɔori keme xunmati naxa a tuli mati kepini nun kunkui kanyi xa wɔyenyi ra, a tondi Pɔlu xa marasi ra. ¹² Mixi gbegbe naxa wa Feniki life, barima e nu na wafu dennaxe, menni mu nu fan jeme radangide ra. Feniki, Kireti suri wafu nan a ra, naxan ya rafindixi sogegorode biri ma. E naxa wa e xa jeme radangi naa.

¹³ Foye di nde naxa mini keli kɔɔla ma. E naxa a maɔɔxun a biyaasi bara fan. E naxa hanga bendun, e kunkui radangi Kireti suri fe ma. ¹⁴ Kɔnɔ na temui foye xungbe, naxan xili Yurakilɔn, a naxa fa keli suri ma. ¹⁵ Foye naxa kunkui tutun, han kunkui mu nu nɔma matinxinde. Muxu naxa muxu raxara foye yi ra. ¹⁶ Muxu naxa dangi suri lanmadi laabe ra, naxan xili Kiloda. Muxu naxa tɔɔɔ kunkui lanma masotofe ra. ¹⁷ E to ge a ratede, e naxa luuti

mafilin kunkui ma. E to nu gaaxuxi dɔxɔfe ra Sirite benki ma, e naxa bela ragoro, foye nu fa siga muxu ra. ¹⁸ Foye naxa muxu bɔnbɔ a fanyi ra. Na kuye iba, muxu naxa kote nde woli baa ma. ¹⁹ Xi saxan to dangi, muxu yati naxa kunkui isee birin nagoro ye ma. ²⁰ Xi wuyaxi naxa dangi, soqe mu na, tunbuie mu na, foye sɛnbɛ nu gboma nan tui. Muxu mu nu laxi muxu kisife ra sɔnɔn.

²¹ Kabi xi wuyaxi muxu mu nu donse donma. Awa Pɔlu naxa ti mixie tagi, a naxa a fala e bɛ, «N booree, xa wo wo tuli mati n na nu, won mu kelima Kireti nu, won mu yi kasare nun lɔsi sɔtoma nu. ²² Kɔnɔ yakɔsi, n wo rasima nɛ, wo xa limaniya, barima mixi yo mu faxama wo ya ma, kunkui nan gbansan kasarama. ²³ N Marigi Ala, n walima naxan bɛ, a xa malekɛ nde bara mini n ma yi kɔɛ ra. ²⁴ A naxa a fala n bɛ, «Pɔlu, i naxa gaaxu, fo i xa ti nɛ mange xungbe ya i. Ala bara tin i biyaasiboore birin natangade.» ²⁵ Na na a ra, wo xa limaniya barima n laxi Ala xa masenyi ra. ²⁶ Won fama suri nde lide.»

²⁷ Kɔɛ fu nun naani nde, muxu naxa Adiriy-atike baa li. Na kɔɛ tagi kunkui rapɛrɛ naxa sozi a muxu bara makɔrɛ bɔxi nde ra. ²⁸ E to ye tilinyi maniyase ragoro, e naxa kanke ya mɔxɔɲɛn sɔtɔ. E to makuya dondoronti, e man naxa a ragoro, e naxa kanke ya fu nun suuli sɔtɔ. ²⁹ E to gaaxu garinde fanye nde ra, e naxa hanga naani woli kunkui xanbi ra. E naxa gbata kuye ibafe ra. ³⁰ Kɔnɔ kunkui rapɛrɛɛ nu wama kelife kunkui xun. E naxa kunkui lanma ragoro baa ma alɔ e na hangae nan nagorofe kunkui ya ra. ³¹ Pɔlu naxa a fala sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati nun sɔɔrie

βε, «Xa yi mixie mu lu kunkui kui, wo mu noma kisode.» ³² Awa, soorie naxa kunkui lanma luuti bolon, e naxa a rabejin a xa siga.

³³ Beenun kuye xa iba, Polu naxa e birin nasi e xa donse don. A naxa a fala e βε, «A xi fu nun naani nan to wo mame tife, wo mu tinxi wo degede. ³⁴ N bara wo rasi wo xa donse don, barima na nan fan wo fate βε. Mixi yo mu halakima, hali wo xunsexe keren mu loema.» ³⁵ A to na fala, a naxa taami tongo, a Ala nuwali sa e birin ya xori, a taami igira, a naxa a don folo. ³⁶ Na temui e birin naxa limaniya, e fan naxa so taami donfe. ³⁷ Muxu mixi keme firin mixi tongo solofere a nun senni nan nu na kunkui kui. ³⁸ E to wasa donse ra, e naxa farin woli baa ma alako kunkui xa yelevu.

³⁹ Kuye to iba, e mu a kolon e na dennaxe, konο e naxa boxi nde to. E naxa nate tongo e xa kata kunkui rasigade naa. ⁴⁰ E naxa hangae fulun, e xa sin baa ma. E naxa feya luutie fan bolon. E naxa yare bela rate, e xa e xun sa xare ma. ⁴¹ Konο e naxa benki li, kunkui naxa kankan. Kunkui xunyi to kankan, mɔrɔnyi naxa a xore kana senbe ra. ⁴² Soorie naxa lan geelimanie faxafe ma, alako e naxa ye masa, e e gi. ⁴³ Konο soorie keme xunmati, naxan nu wama Polu rakisife, a naxa e raton. A naxa yaamari fi e ma a naxee fata ye masade, e singe xa bagan ye ma alako e xa xare masoto. ⁴⁴ Booree xa gbaku xebenyie ra, xa na mu a ra kunkui xuntunyi ra. E birin naxa xare masoto heeri kui.

Polu Malita suri life

¹ Muxu to xare masoto, muxu naxa a kolon a na suri xili Malita. ² Malitakae naxa seewa muxu ra ki fanyi ra. E naxa muxu birin malan te xungbe fe ma, e nu naxan xuruxi, barima tune nu fafe nun xinbeli gbegbe ra. ³ Polu to bolee matongo safe te i, boximase naxa mini na te wuyenyi xa fe ra, a naxa a belexe xin. ⁴ Malitakae to boximase to, a bara a belexe xin a singanxi a ra, e naxa a fala e bore be, «Nondi ra, niba nan yi mixi ra, barima haake mu tinxi a xa balo, hali a to tangaxi baa ma.» ⁵ Polu naxa boximase ralisante, sese mu a to. ⁶ Na mixie nu mame tife ne a xinde xa funtu, xa na mu a ra a xa faxa keren na, konose sese mu a to. E to mame ti, e naxa e xa mapoxunyi masara. E naxa a fala ala nde nan a ra.

⁷ Suri kuntigi xungbe, naxan xili Pubiliyu, naxa muxu yigiya a fanyi ra a xonyi xi saxan bun ma. ⁸ Pubiliyu baba nu saxi, a furaxi, mangafaxe nu na a ma. Polu to a makore a ra, a naxa a belexe sa a ma, a Ala maxandi, a naxa a rayalan. ⁹ Na xanbi, suri furema gbete naxa fa, Polu naxa e fan nayalan. ¹⁰ E naxa muxu binya a fanyi ra. Muxu to keli sigade, e naxa fandε fi muxu ma.

Polu Sigafe Roma

¹¹ Muxu to kike saxan nadangi naa, muxu naxa baki kunkui kui, naxan keli Alesandire. A nu bara jeme radangi suri ma. Tonxuma nu a ma naxan findixi kuye masolixi firinyi ra. ¹² Muxu to so kilon Sirakusi, muxu naxa lu naa xi saxan. ¹³ Muxu to keli naa, muxu naxa siga Regiyo baa de ra. Foye to keli yirefanyi ma na kuye iba,

muxu naxa xi firin ηερε raba han Pusoli. ¹⁴ Muxu naxa ngaxakerenyie li naa naxee muxu mayandi xi solofere radangife ra e xonyi. Na temui muxu siga ηε han Rōma. ¹⁵ Muxu ngaxakerenyi Rōmakae, naxee muxu xa fe με, e naxa fa muxu ralande, keli Rōma han Apiyusi malan yire nun taa naxan xili Banxi Saxanyie. Pōlu to e to a naxa Ala nuwali sa, a naxa limaniya.

¹⁶ Muxu to so Rōma, sōori mixi keme xunmati naxa geelimanie so mange yi ra, kōnō a naxa Pōlu lu a kerenyi ma, a nun sōori keren naxan a kantama. ¹⁷ Xi saxan to dangi, Pōlu naxa Yuwifie kuntigie xili. E to malan, a naxa yi woyenyi ti e βε, «N ngaxakerenyie, hali n to mu fefe rabaxi won ma mixie ra, nun won benbae xa naamunyie ra, Yuwifie bara n sa geeli kui Darisalamu, na xanbi e man fa n so Rōmakae yi ra. ¹⁸ E to γε n maxorinde, e nu wama n nabolofe ηε, barima e mu sese toxi n faxama naxan ma. ¹⁹ Kōnō Yuwifie mu tin. Na ma, n naxa mange xungbe xa kiiti maxandi, kōnō n mu wa n bōnsōe nan kalamufe. ²⁰ Na na a ra, n naxa wa wo tofe alako n xa woyen wo ra, barima Isirayilakae xaxili tixi xεera naxan na, na xa fe nan a toxi e yi yōlōnxonyi saxi n ma.»

²¹ E naxa a yaabi, «Muxu mu bataaxe yo sōtōxi i xa fe ra keli Yudaya. Won ngaxakerenyi yo mu faxi fe ηaaxi falade i xa fe ra. ²² Kōnō, muxu wama a kolonfe ηε i naxan μαηοxunxi, barima muxu a kolon e yi diine xa fe ibaxantinma yire birin.»

²³ Pōlu naxa λoxōe keren so e yi. Mixi wuyaxi to fa a xonyi, Pōlu naxa Ala xa mangeya

seedepoxoya ba. A naxa Isa xa fe masen e be Tawureta Munsu nun namiponmee xa Kitaabui saabui ra keli geesege han nunmare. ²⁴ Ndee naxa la a ra, konon booree mu danxaniya. ²⁵ E to nu fatanma lantareya kui, Polu naxa yi masenyi sa a fari, «Ala Xaxili Seniyenxi a fala ne wo benbae be nondi ki ma Annabi Esayi saabui ra. A naxe,

²⁶ «Siga yi mixie xon ma, i xa a fala e be:

“Wo a mema wo tulie ra, konon wo mu a fahaamuma.

Wo a toma wo yae ra, konon wo mu a igbema.”

²⁷ Barima yi mixie sondonyi bara xoxoxo.

E bara e tulie dese.

E bara e yae raxi,

alako e naxa a to e yae ra,

e naxa a me e tulie ra,

e naxa a fahaamu e xaxili ra.

Xa na mu a ra e e sondonyi mafindima ne,

alako Ala xa e rayalan.»»

²⁸ «Awa, wo xa a kolon a Ala xa kisi bara rasanba si gbete ma. E fama e tuli matide a ra.»

²⁹ A to na fala, Yuwifie naxa siga xoxoxo kui e booree tagi.

³⁰ Polu naxa lu banxi nde kui je firin, a nu a sare fi. Naxee birin nu fama a tode, a nu e birin nasenema. ³¹ A nu Ala xa mangeya niini xa fe nan kawandima a nun Marigi Isa xa fe, Ala xa Mixi Sugandixi. A naxa na birin naba limaniya ra, mixi yo mu a toro.

Soso Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila
The Holy Bible in the Susu language of Guinea (Soso
Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila Bible)

copyright © 2015 Mission Évangélique Réformée Néerlandaise et les
Traducteurs Pionniers de la Bible

Language: Susu

Contributor: Mission Évangélique Réformée Néerlandaise

This translation is made available to you under the terms of the Creative
Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it
in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.
Pictures included with Scriptures and other documents on this site are
licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses,
please contact the respective copyright owners.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source
files dated 29 Jan 2022

f1d08866-ea3e-5b9b-b506-e7690c5c61d2